

صحيح الكلم الطيب

# مناجات رسول الله ﷺ وألويسته

تصحيح:

علامه ناصر الدين آلبنى رحمه الله

تأليف:

شيخ الإسلام ابن تيميه رحمه الله

ترجمه:

عبدالقدوس دهقان

## فهرست کتاب

صفحه	عنوان	رقم
۴	سخن مترجم	۱
۷	فضیلت ذکر	۲
۷	فضیلت تحمید، تهلیل و تسبیح	۳
۹	اذکار صبحگاه و شامگاه	۴
۱۱	دعای هنگام خوابیدن	۵
۱۳	هنگام بیدار شدن در پاسی از شب	۶
۱۴	هنگام خواب دیدن	۷
۱۴	فضیلت عبادت شبانه	۸
۱۵	هنگام ورود به منزل	۹
۱۵	دعای ورود و خروج مسجد	۱۰
۱۷	آغازین دعاهاى نماز	۱۱
۱۸	دعاهاى رکوع و سجده	۱۲
۲۲	دعای استخاره	۱۳
۲۳	دعای هنگام غم و اندوه	۱۴
۲۴	دعای رویارویی با دشمن	۱۵
۲۴	برای دفع شیطان	۱۶
۲۵	اذان شیطان را می‌راند	۱۷
۲۵	ایمان به تقدیر بدون سستی و کم کاری	۱۸
۲۶	هنگام رسیدن نعمت	۱۹
۲۶	هنگام مصیبت	۲۰
۲۷	دعای وام	۲۱
۲۷	افسون و تعویذ	۲۲
۲۸	طلب باران	۲۳
۲۹	هنگام وزیدن باد	۲۴
۲۹	هنگام رعد	۲۵
۲۹	هنگام بارش باران	۲۶
۳۰	هنگام مشاهده هلال	۲۷
۳۰	هنگام سفر	۲۸
۳۱	هنگام سوار شدن	۲۹

۳۱	هنگام اتراق کردن	۳۰
۳۲	هنگام خوردن و آشامیدن	۳۱
۳۲	هنگام میهمانی	۳۲
۳۳	سلام	۳۳
۳۳	هنگام عطسه و خمیازه	۳۴
۳۴	هنگام ازدواج	۳۵
۳۵	هنگام ولادت	۳۶
۳۵	هنگام شنیدن صدای خروس، الاغ و سگ	۳۷
۳۶	دعای مجلس	۳۸
۳۶	هنگام خشم	۳۹
۳۶	هنگام مشاهده‌ی مصیبت دیده‌ها	۴۰
۳۷	هنگام رفتن به بازار	۴۱
۳۷	هنگام لغزیدن سواری	۴۲
۳۷	هنگام هدیه گرفتن	۴۳
۳۷	هنگام زدودن خس و خاشاک	۴۴
۳۷	هنگام دیدن میوه‌ی نو بر	۴۵
۳۸	هرگاه از چیزی به شگفت آید	۴۶
۳۸	فال نیک و بدشگونی	۴۷

## سخن مترجم:

این کتاب یکی از تألیفات شیخ الإسلام احمد بن عبدالحلیم دمشقی رحمته الله می باشد که همچون دیگر تألیفاتش مقبول عام و خاص گردیده و تاکنون بارها به چاپ رسیده است، اما کاری که علامه ناصر الدین آلبانی رحمته الله بر این کتاب انجام داد به مقبولیت آن بویژه در میان دانش آموختگان و نسل جدید، افزود؛ چرا که وی سره را از ناسره و احادیث صحیح را از ضعیف، جدا کرد و کتاب را شایسته و بایسته با نام (صحیح الكلم الطیب) به خوانندگان تقدیم نمود، این کار وی بسیار بجا افتاد و عام و خاص به آن روی آوردند به گونه ای که هزاران هزاران انسان وارسته با این کتاب با خدای خود ارتباط برقرار کردند و مردمانی خیرخواه و دانش دوست با هزینه ی شخصی آن را چاپ، و رایگان میان مردم تقسیم کردند و سرانجام در جهان عرب کمتر خانه ای یافت می شد که نسخه ای از این کتاب ارزشمند در آن نباشد، این همه فضل خداوند یگانه و بی همتاست، برای این که شما نیز به این کتاب دسترسی داشته باشید و از آن بهره ببرید، با عون و توفیق الهی آن را به زبان فارسی برگردانیدم و امیدوارم که ترجمه ی فارسی آن همچون اصلش مورد قبول برادران و خواهران مسلمانم قرار گیرد و خداوند در روزی که مال و بنون دیگر سودمند نخواهد بود، آن را برایم مفید و موجب رستگاری بگرداند.

وصلی الله علی نبینا محمد وعلی آله وصحبه أجمعین.

عبد القدوس دهقان

پاییز ۸۶ سراوان

إن الحمد لله، نحمده ونستعينه ونستغفره ونعوذ بالله من شرور أنفسنا ومن سيئات أعمالنا، من يهده الله فلا مضل له ومن يضل فلا هادي له و أشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له وأشهد أن محمداً عبده ورسوله. أما بعد:

برادر بزرگوارم استاد زهیر شاویش مدیر مؤسسه‌ی «المکتب الإسلامی» به بنده پیشنهاد نمود که کتاب «الکلم الطیب» اثر شیخ الإسلام ابن تیمیة رحمته تعالی را مختصر کنم، من پیش از آن احادیث کتاب مذکور را تخریج نموده و بر آن توضیحاتی نگاشته بودم که در سال (۱۳۸۵هـ) توسط ایشان به چاپ رسیده بود، به انجام آن همت گماشتم، بالخصوص این کار به خوانندگان، امکان می‌دهد که به نصیحتی که در مقدمه‌ی کتاب به آنان کرده بودم، جامه عمل ببوشانند؛ زیرا آن جا گفته بودم: «به خوانندگان این کتاب و دیگران، توصیه می‌کنم تا از ثبوت احادیث مطمئن نگشته‌اند به آن عمل نکنند و ما با توضیحاتی که بر احادیث نگاشته‌ایم، این کار را ساده و امکان‌پذیر کرده‌ایم، هر حدیثی که از رسول الله صلی الله علیه و آله ثابت باشد، به آن عمل کند و بر آن چنگ زند، و گرنه رهاش کند؛ چرا که احادیث صحیح و ثابت برای عبادتگزار بسنده می‌کند، من حتم دارم که مسلمانی که بتواند بر ادعیه، اذکار و اوراد ثابت از رسول الله صلی الله علیه و آله عمل نماید، قطعاً از زمره‌ی ﴿وَالذَّاكِرِينَ﴾ اللَّهُ كَثِيرٌ ﴿وَالذَّاكِرَاتِ﴾ (الأحزاب: ۳۵). قرار خواهد گرفت».

بر کسی پوشیده نیست که عرضه نمودن سنت و احادیث نبوی، شسته و رفته به مردم، که در آن هیچ گونه حدیث بی‌بنیادی از دیدگاه محدثین، نباشد، بسیار مفیدتر و پذیرفتنی‌تر خواهد بود از عرضه آن، آمیخته با روایات بی‌بنیاد و ساختگی، متأسفانه بسیاری از کتاب‌های حدیث - چه رسد به بقیه - با آن آمیخته است، بخصوص کتاب‌های اوراد و اذکار، و لو این که به آن دسته از احادیث اشاره و احادیث صحیح و ضعیف از همدیگر متمایز شده باشد، آن گونه که ما در تحقیق این کتاب و کتاب‌های دیگر، عمل نموده‌ایم، بی‌تردید عرضه نمودن آن، پیراسته از احادیث بی‌بنیاد و ساختگی، بسیار مفیدتر و حفظ و عمل بر آن ساده‌تر خواهد بود.

به این منظور در بسیاری از مؤلفاتم، این روش را در پیش گرفته‌ام و آن‌ها را به عنوان «صحیح ابی داود» و «صحیح الترغیب والترهیب» و اخیراً «صحیح الجامع الصغیر و زیاده» که جلد اول آن و «ضعیف الجامع الصغیر و زیاده» به چاپ رسیده، به خوانندگان تقدیم کرده‌ام.

این گونه شد که با «المکتب الإسلامی» توافق کردیم که «الکلم الطیب» را در لباس جدید، تحت عنوان «صحیح الکلم الطیب» و پیراسته از احادیث غیر ثابت منتشر کنیم، و کلمه‌ی «فصل» را از تیرها برداشتیم و غالباً نام صحابی راوی، و نام امامانی که حدیث را در کتاب‌های خویش آورده‌اند، و توضیحاتی را که متناسب با این «صحیح» نبود، حذف کردیم.

در آخر هر حدیث شماره‌ی آن در اصل کتاب «الکلم الطیب» را آورده‌ایم تا علاقه‌مندان به راحتی بتوانند سند و توضیحات مربوط به آن را ملاحظه فرمایند و از احادیث حذف شده و علت حذف آن اطلاع یابند.

از خداوند متعال خواستارم که آن را از ما بپذیرد و آن را برای عموم مسلمانان سودمند بگرداند، و آخر دعوانا أن الحمد لله رب العالمین.

بیروت ۲۶ شوال ۱۳۹۰

محمد ناصر الدین الألبانی

اللهم صل على أشرف خلقك محمد والله الحمد وكفى، وسلام على عباده الذين اصطفى وأشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له وأشهد أن محمداً عبده ورسوله.

خداوند متعال می فرماید: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا تَقَوُّوا لِلَّهِ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا ﴿٧٠﴾ يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ﴾ (الأحزاب: ٧٠-٧١).

«ای مؤمنان! از خدا بترسید و سخن حق بگویید، تا خدا کارهای شما را اصلاح کند و گناهانتان را بپامزد.»

خداوند متعال می فرماید: ﴿لِيَهِيَ يَصْعَدُ لَكُمْ لَطِيبٌ ﴿١٠﴾ لَعْمَلٌ ﴿١٠﴾ لَصَلِحٌ يَرْفَعُهُ﴾ (فاطر: ١٠).

«سخنان پاکیزه به سوی او صعود می کند و (خداوند) عمل شایسته را بالا می برد.»

و می فرماید: ﴿فَاذْكُرُونِي ذُكْرًا كَثِيرًا ﴿١٥٢﴾ وَشُكْرًا لِي﴾ (بقره: ١٥٢).

«پس مرا یاد کنید تا من شما را یاد کنم و مرا سپاس دارید...»

و می فرماید: ﴿ذُكْرًا لِلَّهِ ذِكْرًا كَثِيرًا ﴿٤١﴾﴾ (الأحزاب: ٤١).

«خدا را بسیار یاد کنید.»

و می فرماید: ﴿وَالذَّاكِرِينَ ﴿٣٥﴾ وَالذَّاكِرَاتِ﴾ (الأحزاب: ٣٥).

«مردان و زنانی که خدا را بسیار یاد می کنند، (خداوند) برایشان مغفرت و پاداش عظیمی فراهم نموده است.»

و می فرماید: ﴿لَّذِينَ يَذْكُرُونَ ﴿١٩١﴾ وَاللَّهُ قِيمًا وَقَعُوهُ﴾ (آل عمران: ١٩١).

«کسانی که خدا را ایستاده و نشسته و در حالی که بر پهلو خوابیده اند، یاد می کنند.»

و می فرماید: ﴿لَقَيْتُمْ فِتْنَةً فَاتَّبِعُوا ﴿٤٥﴾ وَذُكْرًا لِلَّهِ كَثِيرًا﴾ (انفال: ٤٥).

«ای مؤمنان! هنگامی که با دسته‌ای (از دشمن) رویارو می شوید ثابت قدم باشید و خدا را فراوان یاد کنید.»

و می فرماید: ﴿فَإِذَا قَضَيْتُمْ مَنَاسِكَكُمْ ﴿٢٠٠﴾ فَادْكُرُوا لِلَّهِ كَذِكْرِكُمْ ﴿٢٠٠﴾ بَاءَكُمْ ﴿٢٠٠﴾ وَشَدَّ ذِكْرًا﴾ (بقره: ٢٠٠).

«و هنگامی که مناسک (حج) خود را بجا آوردید، خدا را یاد کنید همان گونه که پدرانانتان را یاد می کردید، بلکه از آن هم بیشتر.»

و می فرماید: ﴿لَا تُلْهِكُمْ أَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ ﴿٩﴾﴾ (منافقون: ٩).

«(ای مؤمنان!) مبادا اموال و فرزندان شما را از یاد خدا غافل کند.»

و می فرماید: ﴿رِجَالٌ لَا تُلْهِهِمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ ﴿٣٧﴾ وَقَامُوا لِلصَّلَاةِ ﴿٣٧﴾ وَبِتَاءِ ﴿٣٧﴾ لِّلزَّكَاةِ ﴿٣٧﴾﴾ (نور: ٣٧).

«مردانی که تجارت و داد و ستد، آنان را از یاد خدا و بر پا داشتن نماز و پرداختن زکات، غافل نمی کند.»

و می فرماید: ﴿وَذَكَرَ رَبِّكَ فِي نَفْسِكَ تَضَرُّعًا وَخِيفَةً وَدُونَ ﴿٢٠٥﴾ لَجَهْرٍ مِّنَ ﴿٢٠٥﴾ لِقَوْلِ بِالْعُدُوِّ ﴿٢٠٥﴾ وَلَا صَالٍ وَلَا تَكُنْ

مِّنَ ﴿٢٠٥﴾ لِّلْغَافِلِينَ ﴿٢٠٥﴾﴾ (اعراف: ٢٠٥).

«پروردگارت را در دل خود، از روی تضرع و خوف، آهسته و آرام، صبحگاهان و شامگاهان یاد کن؛ و از غافلان مباش.»

### فضیلت ذکر:

۱- رسول الله ﷺ فرمودند:

«آیا شما را از بهترین و پاکیزه‌ترین اعمالتان نزد پروردگار اطلاع ندهم، عملی که بیش از هر عمل دیگر، باعث رفع درجات شما می‌گردد و برایتان از صدقه نمودن طلا و نقره، و این که با دشمن رویارو شوید و گردن یکدیگر را بزنید، بهتر است؟ گفتند: بلی یا رسول الله، فرمودند: یاد الله» [۱].

۲- رسول الله ﷺ فرمودند:

«مُفْرَدُونَ» پیشتازند، گفتند: یا رسول الله! «مُفْرَدُونَ» چه کسانی هستند؟ فرمودند: «مردان و زنانی که پروردگار را بسیار یاد می‌کنند» [۲].

۳- عبدالله بن بسر می‌گوید:

مردی گفت: یا رسول الله! احکام دین بسیار است، مرا به کاری توصیه فرما که همیشه، انجامش دهم. فرمودند: (سعی کن) زبانت همیشه به یاد خدا مشغول باشد» [۲].

۴- رسول الله ﷺ فرمودند:

«مثال کسی که خدا را یاد می‌کند و آن که یاد نمی‌کند، مانند زنده و مرده است» [۴].

۵- رسول الله ﷺ فرمودند:

«هر کس در مجلسی بنشیند و آن جا خدا را یاد نکند، آن مجلس از جانب الله موجب زیان و حسرت او خواهد شد و هر کس جایی دراز بکشد و آنجا خدا را یاد نکند، آن، خواب برایش موجب زیان و حسرت خواهد شد» [۵].

### فضیلت تحمید، تهلیل و تسبیح: \*

۶- رسول الله ﷺ فرمودند:

«هر کس روزانه صد بار بگوید: «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ، وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلِيٌّ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ» «جز خداوند یگانه، معبودی (شایسته پرستش) نیست، او بی‌همتاست، پادشاهی از آن او، و ستایش زینده‌ی اوست و او بر (انجام) هر کاری تواناست». ثواب این گفتار برایش، معادل آزاد نمودن ده برده است، و برایش صد حسنه ثبت و از او صد گناه پاک می‌گردد، و در آن روز تا شامگاه از شیطان در امان می‌ماند، و کسی دیگر، عملی شایسته‌تر از عمل او نخواهد آورد، مگر کسی که بیشتر از او عمل کند» [۶].

۷- رسول الله ﷺ فرمودند:

«هر کس روزانه صد بار بگوید: «سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ» تمامی خطاهایش پاک می‌گردد. گر چه به اندازه‌ی کف دریا هم باشد» [۷].

۸- رسول الله ﷺ فرمودند:

\* تحمید، الحمد لله، تهلیل، لا إله إلا الله و تسبیح، سبحان الله گفتن.

«دو کلمه، بر زبان سبک، در ترازوی اعمال گرانسنگ و نزد خدای رحمان پسندیده‌اند، «سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ، سُبْحَانَ اللَّهِ الْعَظِيمِ» [۸].

«پاک است خدا، او را می‌ستایم، پاک است خدای با عظمت».

۹- رسول الله ﷺ فرمودند:

«این که بگویم: «سُبْحَانَ اللَّهِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ، وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَاللَّهُ أَكْبَرُ» «برایم از تمامی دنیا پسندیده‌تر است» [۹].

۱۰- رسول الله ﷺ فرمودند:

«پسندیده‌ترین گفتارها نزد پروردگار چهارند، با هر کدام که آغاز کنی، ایرادی ندارد: «سُبْحَانَ اللَّهِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ، وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَاللَّهُ أَكْبَرُ» [۱۰].

۱۱- رسول الله ﷺ فرمودند:

«آیا هر شخصی از شما، نمی‌تواند که روزانه هزار حسنه کسب کند؟ یکی از حاضرین پرسید: چگونه شخصی هزار حسنه کسب می‌کند؟ فرمودند: «صد بار تسبیح بگویند، برایش هزار حسنه ثبت و هزار خطا از خطاهایش پاک، می‌گردد» [۱۱].

۱۲- أم المؤمنین، جویریة رضی الله عنها می‌گوید:

«رسول الله ﷺ پس از نماز صبح از منزل بیرون رفتند، من همان جایی که نماز خواندم، نشسته بودم، ایشان چاشتگاه، باز گشتند و من همچنان بر جایم نشسته بودم، پرسیدند: آیا از صبح که من بیرون رفته‌ام، همان جا نشسته‌ای (و ذکر می‌کنی؟) گفتم: آری یا رسول الله! آنگاه فرمودند: «من پس از جدا شدن از تو، چهار کلمه را سه بار گفته‌ام، اگر با تمام ذکرهای امروز تو، وزن شوند، سنگین تر خواهند بود: «سُبْحَانَ اللَّهِ عَدَدَ خَلْقِهِ، سُبْحَانَ اللَّهِ رِضَى نَفْسِهِ، سُبْحَانَ اللَّهِ زِنَةَ عَرْشِهِ، سُبْحَانَ اللَّهِ مِدَادَ كَلِمَاتِهِ» [۱۲].

«پاک است خداوند به تعداد آفریدگانش، پاک است خداوند تا سرحد رضایتش، پاک است خداوند همسان عرشش، پاک است خداوند به شمار کلماتش».

۱۳- رسول الله ﷺ به یک صحرائین فرمودند: بگو:

«لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، اللَّهُ أَكْبَرُ كَبِيرًا وَالْحَمْدُ لِلَّهِ كَثِيرًا سُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ» «جز خدای یگانه و بی‌همتا معبودی (قابل پرستش) نیست، خداوند از همه بزرگتر است، ستایش‌های فراوان براننده‌ی اوست، چه پاک است خدا، پروردگار جهانیان، کسی جز با توفیق خدای غالب و با حکمت توان و نیرویی ندارد».

گفت: این از آن پروردگار من است، سهم خودم چیست؟ فرمودند: بگو: «اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي وَارْحَمْنِي وَاهْدِنِي وَعَافِنِي وَارْزُقْنِي» [۱۴].

«پروردگارا مرا ببخش و بر من رحم کن و هدایتم فرما و مرا عافیت ده و روزیم عطا کن».

۱۴- رسول الله ﷺ فرمودند:

«شب معراج ابراهیم عليه السلام را ملاقات کردم، به من گفت: ای محمد! از جانب من امت خود را سلام کن و به آنان خبر ده که بهشت سرزمینی است، هموار، حاصل خیز و خوش آب و هوا و نهال‌هایش، سُبْحَانَ اللَّهِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ، وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ»



إِلَّا اللَّهُ، وَاللَّهُ أَكْبَرُ، هستند» [۱۵].

۱۵- رسول الله ﷺ فرمودند:

«آیا تو را به یکی از گنجینه‌های بهشت راهنمایی نکنم؟ گفتیم: بلی یا رسول الله! فرمودند: بگو: «لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ» [۱۶].

### اذکار صبحگاه و شامگاه:

خداوند متعال می‌فرماید: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ذُكِّرُوا لِلَّهِ ذِكْرًا كَثِيرًا ﴿٤١﴾ وَسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَأَصِيلًا ﴿٤٢﴾﴾

(احزاب: ۴۱). «ای مؤمنان! خدا را بسیار یاد کنید و صبح و شام او را به پاکی بستايد.»

و می‌فرماید: ﴿وَذُكِّرْ رَبَّكَ فِي نَفْسِكَ تَضَرُّعًا وَخِيفَةً وَدُؤُنَ لَجَهْرٍ مِّنَ الْقَوْلِ بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ وَلَا تَكُنْ

مِّنَ الْغَافِلِينَ ﴿٢٠٥﴾﴾ (اعراف: ۲۰۵).

«پروردگارت را در دل خود، از روی تضرع و خوف، آهسته و آرام، صبحگاهان و شامگاهان یاد کن؛ و از غافلان

مباش.»

و می‌فرماید: ﴿وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ بِالْعَشِيِّ وَالْإِبْكَارِ ﴿٥٥﴾﴾ (غافر: ۵۵).

«پروردگارت را شامگاه و بامداد ستایش کن.»

و می‌فرماید: ﴿وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ الْغُرُوبِ ﴿٣٩﴾﴾ (ق: ۳۹).

«پیش از طلوع آفتاب و پیش از غروب، پروردگارت را ستایش کن.»

و می‌فرماید: ﴿وَلَا تَطْرُدِ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ ﴿٥٢﴾﴾ (انعام: ۵۲).

«خدا جویانی را که صبح و شام پروردگارش را می‌خوانند، از خود مران.»

و می‌فرماید: ﴿فَأَوْحَىٰ إِلَيْهِمْ أَنْ سَبِّحُوا بُكْرَةً وَعَشِيًّا ﴿١١﴾﴾ (مریم: ۱۱).

«آنگاه با اشاره به آنان گفت که صبحگاه و شامگاه خدا را بستايد.»

و می‌فرماید: ﴿وَمِنَ اللَّيْلِ فَسَبِّحْهُ ﴿٤٩﴾﴾ (طور: ۴۹).

«شبانگاه و هنگام پشت کردن ستارگان (بامداد) خدا را ستایش کن.»

و می‌فرماید: ﴿فَسَبِّحْ لِلَّهِ حِينَ تُمْسُونَ وَحِينَ تُصْبِحُونَ ﴿١٧﴾﴾ (روم: ۱۷).

«منزه است خداوند هنگامی که شام و صبحتان (فرا می‌رسد).»

و می‌فرماید: ﴿وَقَمِ لَصَلْوَةَ طَرْفِي ﴿١١٤﴾﴾ (هود: ۱۱۴).

«دو طرف روز و اوایل شب نماز را برپا دار؛ چرا که حسنت، سیئات را از بین می‌برند.»

۱۶- رسول الله ﷺ می‌فرماید: «هر کس صبحگاه و شامگاه صد بار بگوید: «سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ» در روز قیامت

هیچ کسی از او عملی بهتر نخواهد آورد. مگر کسی که مانند او و یا اضافه بر آن گفته باشد» [۱۷].

۱۷- رسول الله ﷺ شامگاهان چنین دعا می‌فرمودند:

«أَمْسِينَا وَأَمْسَى الْمَلِكُ لِلَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، رَبِّ أَسْأَلُكَ خَيْرَ مَا فِي هَذِهِ اللَّيْلَةِ وَخَيْرَ مَا بَعْدَهَا وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا فِي هَذِهِ اللَّيْلَةِ وَشَرِّ مَا بَعْدَهَا، رَبِّ أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْكَسَلِ وَسُوءِ الْكِبَرِ، رَبِّ أَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابٍ فِي النَّارِ وَعَذَابٍ فِي الْقَبْرِ».

و چون صبح می شد همین دعا را با این جملات آغاز می فرمودند: «أَصْبَحْنَا وَأَصْبَحَ الْمَلِكُ لِلَّهِ...».

«شب فرا رسید، پادشاهی از آن او و ستایش مخصوص اوست، معبودی (شایسته‌ی پرستش) غیر از او نیست، یگانه و بی‌همتاست، پادشاهی و ستایش از آن اوست، او بر هر کاری تواناست، پروردگارا! از تو خواستار خیر این شب و خیر فردای آن هستیم و از شر این شب و شر فردای آن، به تو پناه می‌برم، پروردگارا! از تنبلی و آفات پیری به تو پناه می‌برم، پروردگارا! از عذاب جهنم و عذاب قبر به تو پناه می‌برم».

۱۸- عبدالله بن حُبیب می گوید: شبی بسیار تاریک و بارانی در پی رسول الله ﷺ برآمدیم تا با ما نماز گزارد، سرانجام ایشان را یافتیم، فرمودند: بخوان، من چیزی نگفتم، سپس فرمود: بخوان، باز هم چیزی نگفتم، سپس فرمودند: بخوان، گفتیم: یا رسول الله! چه بخوانم؟ فرمودند: «قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ» و معوذتین «قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ لَفَلَقَ» و «قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ لَنَاسِ» را هر صبح و شام سه بار بخوان، از هر چیزی تو را کفایت خواهند نمود [۱۹].

۱۹- رسول الله ﷺ اصحابش را آموزش می دادند و می فرمودند: هر گاه صبح شد بگوئید: «اللَّهُمَّ بِكَ أَمْسِينَا وَبِكَ نَحْيَا وَبِكَ نَمُوتُ وَإِلَيْكَ النُّشُورُ».

«پروردگارا! صبح و شام به تو امید بسته‌ایم، زندگی و مرگ ما با تو و بازگشت ما به سوی توست».

هر گاه شب شد بگوئید: «اللَّهُمَّ بِكَ أَمْسِينَا وَبِكَ أَصْبَحْنَا وَبِكَ نَمُوتُ وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ» [۲۰].

«پروردگارا! شب و روز امید به تو داریم، زندگی و مرگ ما با تو و بازگشت ما به سوی توست».

۲۰- رسول الله ﷺ فرمودند: این دعا، سید الاستغفار است، «اللَّهُمَّ أَنْتَ رَبِّي، لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، خَلَقْتَنِي وَأَنَا عَبْدُكَ وَأَنَا عَلَى عَهْدِكَ وَوَعْدِكَ مَا اسْتَطَعْتُ، أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا صَنَعْتُ، أَبُوءُ لَكَ بِنِعْمَتِكَ عَلَيَّ وَأَبُوءُ بِذَنْبِي فَاغْفِرْ لِي، فَإِنَّهُ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ».

«بار الها! تو پروردگار منی، غیر از تو معبودی (شایسته‌ی پرستش) نیست، تو مرا آفریدی و من بنده‌ی تو هستم، و تا توان دارم بر عهد و پیمان تو استوار خواهم ماند، از شر آنچه کرده‌ام به تو پناه می‌برم، به نعمت‌هایی که به من انعام کرده‌ای، معترفم و گناهانم را می‌پذیرم، پس مرا ببامرز؛ زیرا جز تو کسی، گناهان را نمی‌آمرزد».

هر کس سید الاستغفار را شبانگاه بخواند و در آن شب بمیرد، به بهشت می‌رود و هر کس آن را صبحگاه بخواند و در آن روز بمیرد، وارد بهشت می‌گردد» [۲۱].

۲۱- ابوبکر صدیق رضی الله عنه می گوید: رسول الله ﷺ فرمودند: صبحگاه و شامگاه چنین دعا کن: «اللَّهُمَّ عَالِمَ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ، فَاطِرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ، رَبَّ كُلِّ شَيْءٍ وَمَلِيكَهُ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ نَفْسِي وَشَرِّ الشَّيْطَانِ وَشَرِّ كَلِمَةٍ».

این دعا را صبح و شام و هنگامی که به رختخواب می‌روی بخوان» [۲۲].

«پروردگارا! ای دانای پنهان و آشکار، ای آفریدگار آسمان و زمین، ای پروردگار و مالک همه چیز، گواهی

می‌دهم که غیر از تو معبودی نیست، از شر نفس خویش و از شر شیطان و شرک وی، به تو پناه می‌برم».

۲۲- رسول الله ﷺ فرمودند: «هر بنده‌ای که روزانه صبحگاه و شامگاه سه بار بگوید: «بِسْمِ اللَّهِ الَّذِي لَا يَضُرُّ مَعَ اسْمِهِ شَيْءٌ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ» هیچ چیز به او زیان نمی‌رساند» [۲۳].

«به نام خدایی که به همراه نام او در زمین و آسمان، چیزی زیان نمی‌رساند و او شنوا و داناست».

۲۳- رسول الله ﷺ فرمودند: «هر کس شامگاه بگوید: «رَضِيتُ بِاللَّهِ رَبًّا وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا وَبِمُحَمَّدٍ نَبِيًّا» قطعاً خداوند او را خشنود می‌گرداند» [۲۴].

«خشنودم که الله رب من و اسلام دين من و محمد ﷺ پیامبر من، است».

۲۴- رسول الله ﷺ هیچگاه هنگام صبح و شام این دعا را ترک نمی‌فرمودند: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْعَافِيَةَ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ، اللَّهُمَّ أَسْأَلُكَ الْعَفْوَ وَالْعَافِيَةَ فِي دِينِي وَدُنْيَايَ وَأَهْلِي وَمَالِي، اللَّهُمَّ اسْتُرْ عَوْرَاتِي وَآمِنْ رَوْعَاتِي، اللَّهُمَّ احْفَظْنِي مِنْ بَيْنِ يَدَيْ وَمِنْ خَلْفِي وَعَنْ يَمِينِي وَعَنْ شِمَالِي وَمِنْ فَوْقِي وَأَعُوذُ بِعَظَمَتِكَ أَنْ أُغْتَالَ مِنْ تَحْتِي» [۲۷].

«خدایا! عافیت دنیا و آخرت را از تو می‌خواهم، خدایا! عفو و عافیت دین و دنیا و اهل و مال را از تو خواستارم، خدایا! اسرارم را بپوش و آشفتگی‌هایم را سامان ده، خدایا! مرا از پیش رو و پشت سر و راست و چپ و بالای سرم حفاظت فرما، و از این که ناگهانی از زیر پایم (هدف قرار گیرم و) نابود شوم به تو پناه می‌برم».

### دعای هنگام خوابیدن:

۲۵- هنگامی که رسول الله ﷺ می‌خواستند بخوابند، چنین دعا می‌فرمودند: «بِاسْمِكَ اللَّهُمَّ أَمُوتُ وَأَحْيَا» «پروردگارا! با نام تو می‌میرم و زنده می‌گردم» و چون از خواب بیدار می‌گشتند، می‌فرمودند: «الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَحْيَانَا بَعْدَ مَا أَمَاتَنَا وَإِلَيْهِ النُّشُورُ» [۲۹].

«سپاس خدایی که ما را پس از مرگ، زنده گردانید و بازگشت به سوی اوست».

۲۶- هر شب که رسول الله ﷺ به رختخواب می‌رفتند، کف هر دو دست را به هم می‌چسبانیدند و «قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ» و «قُلْ عُوذُ بِرَبِّي لِقَلْقٍ» و «قُلْ عُوذُ بِرَبِّي لِنَّاسٍ» را می‌خواندند و در آن می‌دمیدند و تمام بدن خویش را با آن مسح می‌فرمودند و از سر و چهره و قسمت جلوی بدن آغاز و این کار را تا سه بار تکرار می‌فرمودند» [۳۰].

۲۷- ابوهریره رضی الله عنه می‌گوید: رسول الله ﷺ مرا به حفاظت اموال بیت المال گماشته بودند، مردی هر شب به بیت المال دستبرد می‌زد، شب سوم که او را گرفتم، به او گفتم: این بار تو را حتماً پیش رسول الله ﷺ خواهم برد، گفت مرا رها کن، در عوض به تو دعایی می‌آموزم که با آن خداوند تو را نفع خواهند رساند (ابوهریره رضی الله عنه که همانند دیگر افراد شیفته‌ی خیر بود، او را رها کرد) او گفت: هرگاه به رختخواب رفتی، آیه الکرسی: «اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ... تا آخر» را بخوان آنگاه از جانب خداوند برای تو نگاهبانی گماشته می‌شود و تا صبح هیچ شیطنی به تو نزدیک نمی‌شود، رسول الله ﷺ فرمودند: او دروغگو است، البته به تو راست گفته است، [آن شخص شیطان بود]. [۳۱]

۲۸- رسول الله ﷺ فرمودند: «هر کس در شب دو آیه آخر سوره بقره را بخواند، او را کفایت خواهند

کرد» [۳۲].

۲۹- رسول الله ﷺ فرمودند: «هرگاه کسی از شما از رختخوابش برخاست و سپس به آن باز گشت، سه بار آن را با کناره‌ی چادرش تمیز کند؛ زیرا او نمی‌داند، پس از او چه چیزی بر لحافش خزیده و هرگاه دراز کشید، چنین بگوید: «بِسْمِكَ رَبِّي وَضَعْتُ جَنْبِي وَبِكَ أَرْفَعُهُ، فَإِنْ أُمِسَّتْ نَفْسِي فَأَرْحَمَهَا وَإِنْ أُرْسِلَتْهَا فَاخْفِظْهَا بِمَا تَحْفَظُ بِهِ عِبَادَكَ الصَّالِحِينَ» [۳۳].

«پروردگارا من با نام تو پهلویم را به زمین می‌گذارم و با نام و قدرت تو بلند می‌شوم، اگر نفسم را نگه داشتی (قبض روحم کردی)، پس بر آن رحم کن و اگر رهایش کردی، آن را همان گونه که بندگان نیکوکاران را حفاظت می‌کنی، حفاظت فرما»

و هرگاه کسی از شما از خواب بیدار شد، بگوید: «الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي عَافَانِي فِي جَسَدِي وَرَدَّ عَلَيَّ رُوحِي وَأَذِنَ لِي بِذِكْرِهِ» [۳۴].

«سپاس خدایی که مرا عافیت جسمانی بخشید و روحم را به من بازگرداند و به من اجازه داد تا او را یاد کنم».

۳۰- رسول الله ﷺ به علی و فاطمه علیها السلام فرمودند: «آیا شما را به چیزی کارآمد تر از یک خدمتگذار، راهنمایی نکنم؟ (گفتند آری، فرمود:) هرگاه به رختخواب رفتید ۳۳ بار سبحان الله و ۳۳ بار الحمد لله و ۳۴ بار الله اکبر بگویید».

علی رضی الله عنه فرمود: از آن پس هیچگاه آن را ترک نکرده‌ام، پرسیدند: حتی شب جنگ صفین؟ فرمودند: و نه شب صفین. [۳۵].

۳۱- هنگامی که رسول الله ﷺ می‌خواستند، دست راست خویش را زیر رخسارشان قرار می‌دادند و سه بار می‌فرمودند: «اللَّهُمَّ قِنِي عَذَابَكَ يَوْمَ تَبْعَثُ عِبَادَكَ» [۳۶].

«پروردگارا! آنگاه که بندگان را برمی‌انگیزی، مرا از عذاب خود نجات ده».

۳۲- هنگامی که رسول الله ﷺ به رختخواب، می‌رفتند، می‌فرمودند: «الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَطْعَمَنَا وَسَقَانَا وَكَفَانَا وَأَوَانَا، فَكَمْ مَن لَّا كَافِيَ لَهُ وَلَا مُؤْوِيَّ» [۳۷].

«سپاس خدایی که به ما آب و غذا عنایت کرد و ما را سامان بخشید و پناهمان داد، بسا انسان‌هایی هستند که سامان و پناه دهنده‌ای ندارند».

۳۳- رسول الله ﷺ به مردی توصیه فرمودند که چون به رختخواب می‌رود، چنین دعا کند: «اللَّهُمَّ أَنْتَ خَلَقْتَ نَفْسِي وَأَنْتَ تَتَوَفَّاهَا، لَكَ مَمَاتُهَا وَحَيَاتُهَا، إِنْ أَحْيَيْتَهَا فَاخْفِظْهَا وَإِنْ أَمَتَّهَا فَاغْفِرْ لَهَا، اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْعَافِيَةَ» [۳۸].

«پروردگارا! تو نفس مرا آفریدی و تو آن را باز می‌ستانی، مرگ و زندگی اش با توست، اگر آن را زنده گذاشتی، پس حفاظتش فرما و اگر او را میراندی، بیامرزش، خدایا! من از تو خواستار عافیتم».

۳۴- هنگامی که رسول الله ﷺ به رختخواب می‌رفتند، چنین دعا می‌فرمودند: «اللَّهُمَّ رَبَّ السَّمَوَاتِ وَرَبَّ الْأَرْضِ وَرَبَّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ، رَبَّنَا وَرَبَّ كُلِّ شَيْءٍ، فَالِقِ الْحَبِّ وَالنَّوِي وَمُنزِلِ التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ وَالْفُرْقَانِ، أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ كُلِّ ذِي شَرٍّ أَنْتَ آخِذٌ بِنَا صِيْبَتِهِ، اللَّهُمَّ أَنْتَ الْأَوَّلُ فَلَيْسَ قَبْلَكَ شَيْءٌ وَأَنْتَ الْآخِرُ فَلَيْسَ بَعْدَكَ شَيْءٌ وَأَنْتَ الظَّاهِرُ فَلَيْسَ فَوْقَكَ شَيْءٌ وَأَنْتَ الْبَاطِنُ فَلَيْسَ دُونَكَ شَيْءٌ، إِقْضِ عَنَّا الدَّيْنَ وَأَغْنِنَا مِنَ الْفَقْرِ» [۴۰].

«خدایا! ای پروردگار آسمانها و زمین، و ای پروردگار عرش عظیم، ای پروردگار ما و پروردگار همه چیز، شکافنده‌ی دانه و هسته و فرو فرستنده‌ی تورات و انجیل و قرآن! از شر هر شروری که پیشانی‌ش به دست توست، به تو پناه می‌برم، خدایا! تو نخستینی، پیش از تو چیزی نیست، تو واپسینی، پس از تو چیزی نیست، تو آشکاری، فراتر از تو چیزی نیست و تو پنهانی فروتر از تو چیزی نیست، وام‌های ما را بپرداز و ما را از فقر دور بگردان».

۳۵- رسول الله ﷺ فرمودند: «هرگاه خواستی بخوابی، همانند وضوی نماز، وضو بگیر، سپس بر پهلو راست خویش دراز بکش و چنین بگو: «اللَّهُمَّ أَسَلَمْتُ نَفْسِي إِلَيْكَ وَوَجَّهْتُ وَجْهِي إِلَيْكَ وَفَوَّضْتُ أَمْرِي إِلَيْكَ وَأَلْجَأْتُ ظَهْرِي إِلَيْكَ، رَغْبَةً وَرَهْبَةً إِلَيْكَ، لَا مَلْجَأَ وَلَا مَنَاجَا مِنْكَ إِلَّا إِلَيْكَ، آمَنْتُ بِكِتَابِكَ الَّذِي أَنْزَلْتَ وَبِنَبِيِّكَ الَّذِي أَرْسَلْتَ» «اگر در آن شب بمیری، بر فطرت خواهی مرد، و این دعا را آخرین سخن خود بگردان» [۴۱].

«پروردگار! جانم را به تو واگذاشتم، و رُحِم را به سوی تو گردانیدم، کارم را به تو سپردم، با بیم و امید، به تو روی آوردم، پناهگاه و جای امنی از عذاب تو، جز آستان تو نیست، به کتابی که نازل فرمودی و به پیامبری که فرستادی، ایمان آوردم».

### هنگام بیدار شدن در پاسی از شب:

۳۶- رسول الله ﷺ فرمودند: هر کس شب از خواب بیدار شود، بگوید: «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، الْحَمْدُ لِلَّهِ وَسُبْحَانَ اللَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ» «غیر از خدای یگانه معبودی (شایسته‌ی پرستش) نیست، شریکی ندارد، پادشاهی از آن او و ستایش سزاوار اوست، او بر هر کاری تواناست، ستایش‌ها سزاوار اوست، الله چه پاک است، غیر از الله معبودی نیست، الله از همه بزرگتر و برتر است، هیچ کس جز با توفیق خدای بزرگ و برتر، توان و قدرتی ندارد».

اگر پس از آن بگوید: اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي و یا دعای دیگری کند، اجابت خواهد شد و اگر وضو بگیرد و نماز بخواند، نمازش پذیرفته می‌شود» [۴۲].

۳۷- رسول الله ﷺ فرمودند: هر کس پاکیزه به رختخواب برود، و تا هنگامی که خواب به سراغش بیاید، ذکر کند، هر لحظه از شب که بیدار شود و چیزی، دنیوی و یا اخروی از خداوند بخواهد، به او خواهد داد» [۴۲].

۳۸- رسول الله ﷺ فرمودند: «هرگاه کسی از خواب بیدار شد، بگوید: «الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي رَدَّ عَلَيَّ رُوحِي وَعَافَانِي فِي جَسَدِي وَأَذِنَ لِي بِذِكْرِهِ» [۴۵].

«سپاس خدایی که روحم را به من باز گرداند و به من عافیت جسمانی بخشید و مرا اجازه داد تا او را یاد کنم».

۳۹- رسول الله ﷺ به اصحاب می‌آموخت که هنگام پریشانی بگویند: «أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَةِ مِنْ غَضَبِهِ وَشَرِّ عِبَادِهِ وَمِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ وَأَنْ يَحْضُرُون» [۴۸].

«پناه می‌برم به کلمات کامل الهی، از خشم خداوند و شر بندگانش و از وسوسه‌های شیاطین و از این که سراغ من بیایند».

۱- در روایت ترمذی این گونه آمده: «إذا فرغ أحدكم في النوم فليقل: أعوذ...».

## هنگام خواب دیدن:

۴۰- ابو سلمه بن عبدالرحمن می گوید: از ابوقتاده بن ربیع شنیدم که می گفت: از رسول الله ﷺ شنیدم که فرمودند: «خواب خوش از جانب خداوند و خواب بد از جانب شیطان است، هر گاه کسی از شما خواب بدی دید و بیدار شد، سه بار سمت چپ خود تف کند، و از شر آن به خدا پناه بجوید، ان شاء الله به او هیچ زیانی نمی رساند».

ابو سلمه می گوید: قبلاً، گاه خواب هایی می دیدم که از کوه برایم سنگین تر می نمود، اما از هنگامی که این حدیث را شنیده ام، به آن هیچ اعتنایی نمی کنم. در روایتی دیگر آمده: گاه خواب می دیدم و بسیار به فکر فرو می رفتم، تا این که از ابوقتاده شنیدم که می گفت: من نیز خواب می دیدم و چنان به فکر فرو می رفتم که بیمار می شدم تا این که از رسول الله ﷺ شنیدم که فرمودند: «خواب خوش از جانب خداست، هر گاه کسی از شما خواب خوشی دید، آن را فقط با دوستانش تعریف کند، و اگر خواب بدی دید، با هیچ کس تعریف نکند و سه بار سمت چپ خود را تف کند، و از شیطان و خواب بدی که دیده به خدا پناه ببرد، به او هیچ زیانی نخواهد رسید» [۴۹].

۴۱- رسول الله ﷺ فرمودند: «هر گاه خواب بدی دیدید، سمت چپ خود سه بار تف کنید و سه بار از شیطان به خدا پناه ببرید و از پهلوی که خوابیده اید به پهلوی دیگر بغلطید» [۵۰].

## فضیلت عبادت شبانه:

خداوند متعال می فرماید: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِمَ تَرَىٰ عِبَادَتَهُمْ كِبَاسًا كَالْبَنَانِ ﴿۱﴾ قُلْ لَيْلٌ لَّا قَلِيلًا ﴿۲﴾ نَصَفَهُ ﴿۳﴾ وَنَقُصُّ مِنْهُ قَلِيلًا ﴿۴﴾ وَرَدَّ عَلَيْهِ وَرَثًا لِّقُرُونٍ تَرْتِيًّا ﴿۵﴾﴾ ﴿نَا سُنُّلِقِي عَلَيْكَ قَوْلًا ثَقِيلًا﴾ (مزمّل: ۱-۵).

«ای جامه به خود پیچیده، شب خیز (برای نماز) مگر اندکی (از شب)، نیمی از شب یا اندکی از آن بکاه و قرآن را (با دقت و تأمل) بخوان؛ ما بزودی بر تو سخنی گران مایه نازل می کنیم».

و نیز می فرماید: ﴿وَمِنَ اللَّيْلِ فَسُجِّدْ بِهِ نَافِلَةً لَّكَ عَسَىٰ أَنْ يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَّحْمُودًا ﴿۶﴾﴾ (الإسراء: ۷۹).

«و پاسی از شب را برخیز و نماز گزار، این یک وظیفه‌ی اضافی است برای تو، امید است که پروردگارت تو را به مقامی در خور ستایش برانگیزد».

و می فرماید: ﴿وَمِنَ اللَّيْلِ فَاسْجُدْ لَهُ وَسَبِّحْهُ لَيْلًا طَوِيلًا ﴿۷﴾﴾ (دهر: ۲۶).

«شبانگاه، برای او سجده کن و مقداری طولانی از شب او را تسبیح گوی».

۴۲- رسول الله ﷺ فرمودند: «پروردگاران هر شب، در ثلث آخر شب به آسمان دنیا فرود می آید و می گوید: «کیست که مرا فرا خواند، تا او را اجابت کنم، کیست که از من چیزی بخواهد، تا به او بدهم، کیست که از من بخشش طلب کند تا او را ببخشم» [۵۲].

۴۳- رسول الله ﷺ فرمودند: «در دل شب، از هر وقت دیگری، پروردگار به بنده نزدیک تر است، پس بکوش که در آن لحظات جزو کسانی باشی که خداوند را یاد می کنند» [۵۳].

۴۴- رسول الله ﷺ فرمودند: «در شب لحظه‌ای هست که هر مسلمانی در آن لحظه مصلحتی دنیوی یا اخروی را از خداوند بخواهد، به او خواهد داد، آن لحظه در همه‌ی شب‌ها وجود دارد» [۵۴].

۴۵- رسول الله ﷺ فرمودند: «هر کس هنگام خارج شدن از منزل بگوید: «بِسْمِ اللَّهِ، تَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ، لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ تَعَالَى»

«بنام الله، بر الله توکل نمودم، جز با توفیق خدای متعال کسی توان و نیرویی ندارد» به او گفته می‌شود: کفایت شدی، حفاظت شدی، هدایت شدی و شیطان از او کناره می‌گیرد و به شیطان‌های دیگر می‌گوید: با مردی که هدایت، کفایت و هدایت شده است، چه می‌توانی بکنی» [۵۵].

۴۶- ام سلمه می‌گوید: «هرگاه رسول الله ﷺ از منزل بیرون می‌رفتند، حتماً نگاهش را به آسمان می‌دوختند و چنین دعا می‌فرمودند: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ أَنْ أَضِلَّ أَوْ أُضَلَّ أَوْ أَزِلَّ أَوْ أُزَلَّ، أَوْ أَظْلِمَ أَوْ أُظْلَمَ أَوْ أَجْهَلَ أَوْ يُجْهَلَ عَلَيَّ» [۵۹].

«پروردگارا! به تو پناه می‌برم از این که خود گواه شوم و یا به گمراهی کشیده شوم، و از این که خود بلغزم، و یا کسی مرا بلغزند و از این که بر کسی ستم روا دارم و یا بر من ستم شود، و از این که با کسی جاهلانه بر خود کنم و یا کسی با من جاهلانه برخورد کند».

### هنگام ورود به منزل:

۴۷- رسول الله ﷺ فرمودند: «هرگاه شخصی هنگام ورود به منزلش، و هنگام غذا خوردن، خدا را یاد کند، شیطان (به همراهانش) می‌گوید: این جا برایتان جایی برای شب گذراندن و شامی در کار، نیست، و اگر هنگام ورود به منزل خدا را یاد نکند شیطان می‌گوید: جایی برای شب گذراندن یافتید و اگر هنگام غذا خدا را یاد نکند، شیطان می‌گوید: جایی برای بیتوته و شام، یافتید» [۶۰].

۴۸- رسول الله ﷺ فرمودند: «هرگاه شخصی وارد منزلش، شد، بگوید: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ خَيْرَ الْمَوْلِجِ وَخَيْرِ الْمَخْرَجِ، بِسْمِ اللَّهِ وَلَعْنَا وَبِسْمِ اللَّهِ خَرَجْنَا وَعَلَى اللَّهِ رَبِّنَا تَوَكَّلْنَا» سپس به اهل خانه سلام کند» [۶۱].  
«خدایا! ورود و خروج را میمون و نکو بگردان، با نام خدا وارد شدم و با نام خدا خارج گشتم و بر الله، پروردگاران توکل کردم».

۴۹- رسول الله ﷺ فرمودند: «فرزندم! هرگاه بر خانواده‌ات وارد گشتی، سلام کن؛ زیرا سلام برکتی است برای تو و اهل خانه‌ات» [۶۲].

### دعای ورود و خروج مسجد:

۵۰- هرگاه رسول الله ﷺ وارد مسجد می‌شدند، می‌فرمودند: «بِسْمِ اللَّهِ، اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ» هرگاه خارج می‌شدند، می‌فرمودند: «بِسْمِ اللَّهِ، اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ» [۶۳].

«به نام خدا، پروردگارا! بر محمد رحمت فرست»

۵۱- رسول الله ﷺ فرمودند: «هرگاه کسی وارد مسجد می‌گردد، بر رسول الله ﷺ درود بفرستد و بگوید: «اللَّهُمَّ افْتَحْ لِي أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ» «پروردگارا! درهای رحمتت را بر من بگشا» و هرگاه خارج شد، بگوید: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ فَضْلِكَ»، «پروردگارا! من خواستار فضل توام».

و در روایت مسلم افزون بر آن آمده که هنگام خروج نیز درود بفرستد» [۶۴].

۵۲- هر گاه رسول الله ﷺ وارد مسجد می شدند، چنین دعا می فرمودند:

«أَعُوذُ بِاللَّهِ الْعَظِيمِ، وَبِوَجْهِهِ الْكَرِيمِ وَبِسُلْطَانِهِ الْقَدِيمِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ»

«پناه می برم به خدای بزرگ و ذات گرامی و قدرت لایزالش، از شیطان رانده شده»

و می فرمودند: «هر گاه کسی چنین بگوید شیطان می گوید: «تمام روز از من حفاظت شد» [۶۵].

۵۳- رسول الله ﷺ فرمودند: «اگر مردم می دانستند که در اذان وصف اول چه ثوابی نهفته است، اگر برای

رسیدن به آن، راهی جز قرعه کشی، نمی یافتند، حتماً قرعه کشی می کردند» [۶۶].

۵۴- رسول الله ﷺ فرمودند: «هنگامی که اذان گفته می شود، شیطان برای این که صدای اذان را نشنود، در

حالی که تیز می دهد، فرار می کند و چون اذان تمام می شود، باز می گردد و هنگامی که اقامه می شود، فرار می

کند و پس از اتمام اقامه باز می گردد، و وساوس و خاطره‌هایی را در ذهن نمازگزار تداعی می کند و می گوید:

فلان و فلان چیز را به خاطر بیاور، حتی چیزهایی که قبلاً به خاطر نمی آورد، تا این سرانجام نمازگزار نمی داند که

چند رکعت خوانده است» [۶۷].

۵۵- رسول الله ﷺ فرمودند: «هر جن و انسانی که صدای مؤذن به او برسد، روز قیامت برای مؤذن شهادت

خواهد داد» [۶۸].

۵۶- رسول الله ﷺ فرمودند: «هر گاه اذان را شنیدید، آنچه مؤذن می گوید، شما نیز تکرار کنید» [۶۹].

۵۷- رسول الله ﷺ فرمودند: «هر گاه اذان را شنیدید، آنچه می گوید، شما نیز تکرار کنید، سپس بر من درود

بفرستید؛ زیرا هر کس یک بار بر من درود بفرستد خداوند ده بار بر او رحمت می فرستد، سپس از خداوند برای من

«وسیله» را طلب کنید، وسیله منزلتی است در بهشت که فقط به یکی از بندگان خداوند، عنایت می شود، و

امیدوارم که آن یک نفر من باشم، پس هر کسی برای من وسیله را طلب کند، شفاعت من شامل حال او خواهد

شد» [۷۰].

۵۸- رسول الله ﷺ فرمودند: «اگر هنگامی که مؤذن می گوید: اللهُ أَكْبَرُ اللهُ أَكْبَرُ، کسی بگوید: اللهُ أَكْبَرُ اللهُ أَكْبَرُ

و هنگامی که مؤذن می گوید: أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، بگوید: أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ و هنگامی که می گوید: أَشْهَدُ أَنْ

مُحَمَّدًا رَسُولُ اللهِ، بگوید: أَشْهَدُ أَنْ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللهِ، و هنگامی که می گوید: حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ، بگوید: لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ

إِلَّا بِاللَّهِ و هنگامی که می گوید: حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ، بگوید: لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ و هنگامی که می گوید: اللهُ أَكْبَرُ اللهُ

أكبر، بگوید: اللهُ أَكْبَرُ اللهُ أَكْبَرُ و هنگامی که می گوید: لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، از ته دل بگوید: لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، وارد بهشت خواهد

شد» [۷۱].

۵۹- رسول الله ﷺ فرمودند: هر کس پس از اذان چنین دعا کند: «اللَّهُمَّ رَبِّ هَذِهِ الدَّعْوَةُ التَّامَّةُ وَالصَّلَاةُ الْقَائِمَةُ،

آتِ مُحَمَّدًا الْوَسِيلَةَ وَالْفَضِيلَةَ وَأَبْعَثْهُ مَقَامًا مَحْمُودًا الَّذِي وَعَدْتَهُ» روز قیامت شفاعت من شامل حال او خواهد شد» [۷۲].

«پروردگارا! ای صاحب فراخوان کامل و نماز برگزار شونده، به محمد ﷺ «وسیله» و فضیلت عنایت کن، و او

را به مقام محمودی که وعده‌اش داده‌ای، نایل بگردان.»



۶۰- عبدالله بن عمر رضی الله عنهما می گوید، مردی گفت: یا رسول الله! مؤذنان از ما برترند! رسول الله صلی الله علیه و آله فرمودند: «هر چه مؤذنان می گویند، تکرار کن، و در پایان از خدا هر چه می خواهی، بخواه، به تو عنایت خواهد شد» [۷۳].

۶۱- رسول الله صلی الله علیه و آله فرمودند: «میان اذان و اقامه دعا رد نمی شود» گفتند: یا رسول الله! آنگاه چه دعایی بکنیم؟ فرمودند: «عافیت دنیا و آخرت را از خداوند، بخواهید» [۷۴].

۶۲- سهل بن سعد رضی الله عنه می گوید: رسول الله صلی الله علیه و آله فرمودند: «دو دعا رد نمی شود - یا به ندرت رد می شود - دعا، هنگام اذان و هنگام جنگ که دو طرف (مسلمان و کافر) با هم در می آویزند» [۷۵].

### آغازین دعاهاى نماز:

۶۳- رسول الله صلی الله علیه و آله در آغاز نماز قبل از قرائت لحظه‌ای سکوت می فرمودند، ابوهیره رضی الله عنه پرسید: یا رسول الله! پدر و مادرم فدایت! میان تکبیر (تحریمه) و قراءت، چه می گوید؟ فرمودند: «اللَّهُمَّ بَاعِدْبَيْنِي وَبَيْنَ خَطَايَايَ كَمَا بَاعَدْتَ بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ، اللَّهُمَّ نَقِّنِي مِنْ خَطَايَايَ كَمَا نَقَّيْتَ الثَّوْبَ الْأَبْيَضُ مِنَ الدَّنَسِ، اللَّهُمَّ اغْسِلْنِي مِنَ خَطَايَايَ بِالثَّلْجِ وَالْمَاءِ وَالْبَرَدِ» [۷۸].

«پروردگارا! میان من و خطاهایم به اندازه مشرق تا مغرب فاصله بیانداز، پروردگارا! همان گونه که لباس سفید از چرک، پاک (و شفاف) می شود، مرا نیز از خطاهایم پاک بگردان، پروردگارا! خطایم را از من، با برف و آب و تگرگ، بشوی» [۷۸].

۶۴- جیبر بن مطعم رضی الله عنه می گوید: رسول الله صلی الله علیه و آله را در حال نماز دیدم که (در آغاز آن) تا سه بار فرمود: «الله أكبر كبيراً والحمد لله كثيراً وسبحان الله بكرة وأصيلاً» و سپس فرمودند: «أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ مِنَ نَفْخِهِ وَنَفْسِهِ وَهَمْزِهِ» [۷۹].

«به خدا پناه می برم از شیطان رانده شده و از تکبر و شعر و وسوسه‌ی او».

۶۵- عائشه و ابوسعید روایت کرده‌اند که: رسول الله صلی الله علیه و آله در آغاز نماز می فرمودند: «سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ وَتَبَارَكَ اسْمُكَ وَتَعَالَى جَدُّكَ وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ» [۸۰].

«خدایا! تو پاکی، تو را می ستایم، نام تو مبارک و شکوهت بلند است و غیر از تو معبودی نیست».

۶۶- عبدالله بن عمر رضی الله عنهما می گوید: رسول الله صلی الله علیه و آله تکبیر گفتند و سپس نمازشان را با دعای فوق آغاز فرمودند [۸۱].

۶۷- هنگامی که رسول الله صلی الله علیه و آله به نماز می ایستادند، می فرمودند: «وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ حَنِيفًا وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ، إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، لَا شَرِيكَ لَهُ وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ، اللَّهُمَّ أَنْتَ الْمَلِكُ، لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، أَنْتَ رَبِّي وَأَنَا عَبْدُكَ، ظَلَمْتُ نَفْسِي وَاعْتَرَفْتُ بِذُنُوبِي، فَاعْفُرْ لِي ذُنُوبِي جَمِيعًا، إِنَّهُ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ وَاهْدِنِي لِأَحْسَنِ الْأَخْلَاقِ، لَا يَهْدِي لِأَحْسَنِهَا إِلَّا أَنْتَ وَاصْرِفْ عَنِّي سَيِّئَهَا، لَا يَصْرِفُ عَنِّي سَيِّئَهَا إِلَّا أَنْتَ، لَبِّيكَ وَسَعْدِيكَ وَالْخَيْرُ كُلُّهُ فِي يَدَيْكَ وَالشَّرُّ لَيْسَ إِلَيْكَ، أَنَا بِكَ وَإِلَيْكَ، تَبَارَكْتَ وَتَعَالَيْتَ، أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ» [۸۲].

«من با دوری از شرک، به سوی خدایی رو کردم که آسمان‌ها و زمین را آفرید، و من از مشرکان نیستم، نماز و عبادت و زندگی و مرگم برای خدا، پروردگار جهانیان است، او همتایی ندارد، من به این مأمور شده‌ام و من

مسلمانم، خدایا! پادشاه تویی، غیر از تو معبودی نیست، تو پروردگار منی و من بنده‌ی تو، من بر خود ستم کردم و به گناهم معترفم؛ پس گناهانم را یکدست بیامرز؛ حتم دارم که غیر از تو آمرزگاری که گناهانم را بیامزد، نیست، مرا به زیباترین اخلاق ره نما که کسی غیر از تو به آن ره ننماید، و اخلاق بد را از من دور کن که غیر از تو آن را دور نمی‌کند، با تمام وجود مطیع فرمان توام، تو پاک و منزّه و بزرگ و برتر هستی، از تو آمرزش می‌طلبم و به سویت توبه می‌کنم».

۶۸- رسول الله ﷺ نماز شب خویش را با این دعا آغاز می‌فرمودند:

«اللَّهُمَّ رَبَّ جِبْرِيلَ وَمِيكَائِيلَ وَإِسْرَافِيلَ، فَاطِرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ، عَالِمَ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ، أَنْتَ تَحْكُمُ بَيْنَ عِبَادِكَ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ، اهْدِنِي لِمَا اخْتَلَفَ فِيهِ مِنَ الْحَقِّ بِإِذْنِكَ، إِنَّكَ تَهْدِي مَنْ تَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ» [۸۳].

«خدایا! ای پروردگار جبرئیل و میکائیل و اسرافیل، آفریننده‌ی آسمان‌ها و زمین، با خبر از آشکار و نهان، بندگانت که اختلاف کنند، تو میانشان، داوری می‌کنی، به حکم خود در مسایل اختلافی مرا به حقیقت ره نما، تو هر که را بخواهی به راه راست هدایت می‌کنی».

۶۹- هنگامی که رسول الله ﷺ در پاسی از شب به نماز می‌ایستاد، نماز را چنین آغاز می‌کرد: «اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ،

أَنْتَ نُورُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ وَلَكَ الْحَمْدُ، أَنْتَ قَيِّمُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ وَلَكَ الْحَمْدُ، أَنْتَ رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ [وَلَكَ الْحَمْدُ] أَنْتَ الْحَقُّ وَوَعْدُكَ الْحَقُّ وَقَوْلُكَ الْحَقُّ وَلِقَاؤُكَ حَقٌّ وَالْجَنَّةُ حَقٌّ وَالنَّارُ حَقٌّ وَالنَّبِيُّونَ حَقٌّ وَمُحَمَّدٌ حَقٌّ وَالسَّاعَةُ حَقٌّ، اللَّهُمَّ لَكَ أَسْلَمْتُ وَبِكَ آمَنْتُ وَعَلَيْكَ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْكَ أُنَبِّتُ وَبِكَ خَاصَمْتُ وَإِلَيْكَ حَاكَمْتُ، فَاعْفِرْ لِي مَا قَدَّمْتُ وَمَا أَخَّرْتُ وَمَا أَسْرَرْتُ وَمَا أَعْلَنْتُ، أَنْتَ إِلَهِي، لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ» [۸۴].

«خدایا! ستایش از آن توست، تو نور آسمان‌ها و زمین و هر چه میان آنهاست، هستی، ستایش از آن توست، تو پروردگار آسمان‌ها و زمین و هر چه میان آنهاست، هستی، [و ستایش از آن توست] تو حقی و وعده‌ات حق و گفتارت حق و دیدارت حق و بهشت حق و دوزخ حق و پیامبران حق و محمد حق و قیامت حق است، خدایا! تسلیم تو ام و به تو ایمان دارم و بر تو توکل نموده‌ام و به سوی تو رجوع کرده‌ام و با توفیق تو مبارزه می‌کنم و از تو داد می‌خواهم پس گناهان گذشته‌ی دور و نزدیکم را، و گناهان آشکار و نهانم را، بیامرز، تو معبود منی، غیر از تو معبودی نیست».

### دعاهای رکوع و سجده:

۷۰- حدیثی می‌گوید: از رسول الله ﷺ شنیدم که هنگام رکوع تا سه بار می‌فرمودند: «سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ»،

«پاک است پروردگار بزرگ و با عظمتم» و هنگام سجده سه بار می‌فرمودند: «سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى»، «پاک است پروردگار بلند مرتبه و والايم» [۸۵].

۷۱- در حدیث علیؑ درباره نماز رسول الله ﷺ، آمده که: هر گاه به رکوع می‌رفتند، می‌گفتند: «اللَّهُمَّ لَكَ

رَكَعْتُ وَبِكَ آمَنْتُ وَلَكَ أَسْلَمْتُ خَشَعَ لَكَ سَمْعِي وَبَصَرِي وَمَخِي وَعَظْمِي وَعَصِي»، «پروردگارا! برای تو رکوع کردم و به تو ایمان آوردم و تسلیم تو شدم، چشم و گوش و مغز و استخوان و عصب من همه، برای تو خاشع و فروتن هستند».

و هنگامی که از رکوع بلند می‌شد، می‌فرمود: «سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَهُ، رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ مِْلَاءَ السَّمَوَاتِ وَمِْلَاءَ الْأَرْضِ وَمِْلَاءَ مَا بَيْنَهُمَا وَمِْلَاءَ مَا شِئْتَ مِنْ شَيْءٍ بَعْدُ».

«خداوند [دعای] ستایندگانش را بپذیرد، پروردگار ما ستایش شایسته‌ی توست، به اندازه پری آسمان‌ها و زمین و میان آن دو، و به اندازه‌ی پری هر چیز دیگری که تو بخواهی».

و هنگامی که به سجده می‌رفتند، می‌فرمودند: «اللَّهُمَّ لَكَ سَجَدْتُ وَبِكَ آمَنْتُ وَلَكَ أَسَلْتُ، سَجَدَ وَجْهِي لِلَّذِي خَلَقَهُ وَصَوَّرَهُ وَشَقَّ سَمْعَهُ وَبَصَرَهُ، تَبَارَكَ اللهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ» [۸۶].

«پروردگارا! برای تو سجده کردم و به تو ایمان آوردم و تسلیم تو گشتم، چهره‌ام سجده کرد برای آن که آفریدش و آن را به تصویر کشید و گوش و چشمش را شکافت، چه مبارک است خداوند، بهترین آفریدگار».

۷۲- عائشه رضی الله عنها می‌گوید: رسول الله صلی الله علیه و آله در رکوع و سجده بسیار می‌گفتند: «سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ رَبَّنَا وَبِحَمْدِكَ، اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي»، «خدایا تو پاک‌ی، تو را می‌ستایم پروردگارا! ما را بیامرزد» و به این گونه این حکم قرآن را تعمیل می‌فرمودند: ﴿فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَاسْتَعِظْ رَحْمَتَهُ إِنَّهُ كَانَ تَوَّابًا﴾ (نصر: ۳) [۸۷].

۷۳- رسول الله صلی الله علیه و آله هنگام رکوع و سجود می‌فرمودند: «سُبُّوحٌ قُدُّوسٌ، رَبُّ الْمَلَائِكَةِ وَالرُّوحِ» [۸۸].

«او بسیار پاک و منزّه است، و اوست، پروردگار فرشتگان و روح».

۷۴- رسول الله صلی الله علیه و آله فرمودند: «من از این که در رکوع و سجده قرآن بخوانم، نهی شده‌ام، در رکوع عظمت پروردگار را بیان کنید و در سجده تا می‌توانید، دعا کنید، شایسته است که دعایتان پذیرفته شود» [۸۹].

۷۵- عوف بن مالک رضی الله عنه می‌گویند: «شبی با رسول الله صلی الله علیه و آله به نماز ایستادم، ایشان سوره‌ی بقره را تلاوت فرمودند، هر گاه به آیه‌ی رحمتی می‌رسیدند، توقف می‌فرمودند و از خداوند رحمت می‌طلبیدند و هر گاه به آیه‌ی عذابی می‌رسیدند، توقف می‌فرمودند، و از عذاب، به خداوند پناه می‌بردند، سپس به رکوع می‌رفتند و به اندازه‌ی قیام در حالت رکوع می‌ماندند و چنین می‌گفتند: «سُبْحَانَ ذِي الْجَبُرُوتِ وَالْمَلَكُوتِ وَالْكِبْرِيَاءِ وَالْعَظَمَةِ»، «پاک است خدا که صاحب قدرت، ملکوت و بزرگی و عظمت است»، سپس در سجده نیز چنین می‌فرمودند» [۹۰].

۷۶- هنگامی که رسول الله صلی الله علیه و آله از رکوع بلند می‌شدند، می‌گفتند: «سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَهُ» و سپس در حال قیام می‌فرمودند: «رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ» و در روایتی: «رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ» [۹۱].

۷۷- رسول الله صلی الله علیه و آله، هنگامی که از رکوع بلند می‌شدند، می‌فرمودند: «اللَّهُمَّ رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ، مِْلَاءَ السَّمَوَاتِ وَمِْلَاءَ الْأَرْضِ وَمِْلَاءَ مَا بَيْنَهُمَا وَمِْلَاءَ مَا شِئْتَ مِنْ شَيْءٍ بَعْدُ، أَهْلَ الثَّنَاءِ وَالْمَجْدِ، أَحَقُّ مَا قَالَ الْعَبْدُ وَكُنَّا لَكَ عَبْدًا، اللَّهُمَّ لَا مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ وَلَا مُعْطِي لِمَا مَنَعْتَ وَلَا يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ» [۹۲].

«خدایا! ای پروردگار ما! ستایش از آن توست، ستایشی به پری آسمان‌ها و زمین و فاصله‌ی میان آن دو و به پری هر چیز دیگری که تو بخواهی، ای سزاوار ستایش و شکوه، تو سزاوار و مصداق ستایش بندگان و ما همه بنده‌ی تو ایم، هر چه تو عنایت کنی، کسی مانع آن نیست و هر چه را تو از کسی باز داری، عطا کننده‌ای، ندارد، و ثروت هیچ سرمایه داری، او را از تو نمی‌رهاند».

۷۸- رفاعه بن رافع می گوید: روزی پشت سر رسول الله ﷺ نماز می خواندیم، ایشان هنگامی که از رکوع بلند شدند، فرمودند: «سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ» مردی از پشت سر می افزود: «رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ» «پروردگارا! ستایش از آن توست، ستایشی بسیار، پاکیزه و مبارک» هنگامی که رسول الله ﷺ از نماز فارغ شدند، فرمودند: گوینده کی بود؟ آن مرد گفت: من، فرمودند: سی و اندی فرشته را دیدم که هر کدامشان، می شتافتند که پیش از دیگران، آن را ثبت کنند» [۹۳].

۷۹- رسول الله ﷺ فرمودند: «نزدیک ترین حالت بنده به پروردگارش، هنگام سجده است، پس در سجده بسیار دعا کنید» [۹۴].

۸۰- رسول الله ﷺ در سجده می فرمودند: «اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي ذَنْبِي كُلَّهُ، دِقَّةَ وَجْهِي وَأَوَّلَهُ وَآخِرَهُ وَعَلَانِيَتَهُ وَسِرَّهُ» [۹۵].

«پروردگارا! همه ی گناهان ریز و درشت، اولین و آخرین و آشکار و نهانم را، بیامرز.»

۸۱- عایشه رضی الله عنها می گوید: شبی رسول الله ﷺ را در رختخواب نیافتم، در تاریکی شب اطرافم را پاییدم، دستم به پای ایشان که در سجده بودند، اصابت کرد، ایشان در سجده می فرمودند: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِرِضَاكَ مِنْ سَخَطِكَ وَبِمُعَافَاتِكَ مِنْ عُقُوبَتِكَ وَأَعُوذُ بِكَ مِنْكَ لَا أَحْصِي ثَنَاءً عَلَيْكَ، أَنْتَ كَمَا أَثْنَيْتَ عَلَيَّ نَفْسِكَ» [۹۶].

«خدایا! از خشم تو به خشنودیت و از مجازات تو به عافیت پناهنده می شوم، من از عهده ی ستایش تو بر نمی آیم، تو همان گونه ای که خویش را ستوده ای.»

۸۲- رسول الله ﷺ میان دو سجده می فرمودند: «اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي وَارْحَمْنِي وَاهْدِنِي وَاجْبُرْنِي وَعَافِنِي وَارْزُقْنِي» [۹۷].

«پروردگارا! مرا بیامرز و بر من رحم کن و هدایتم فرما و حالت را سامان بخش و عافیت و روزی عنایتم کن.»

۸۳- رسول الله ﷺ میان دو سجده می فرمودند: «اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي، رَبِّ اغْفِرْ لِي»، «خدایا! مرا بیامرز، ای پروردگار من، مرا بیامرز» [۹۸].

۸۴- رسول الله ﷺ فرمودند: «هرگاه شاهد دوم را خواندید، از چهار چیز به خداوند پناه ببرید: عذاب جهنم، عذاب قبر، فتنه ی زندگی و مرگ و شر دجال» [۹۹].

۸۵- عایشه رضی الله عنها می گوید: رسول الله ﷺ در نماز چنین دعا می کردند: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ فِتْنَةِ الْمَسِيحِ الدَّجَالِ وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ فِتْنَةِ الْمَحْيَا وَالْمَمَاتِ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْمَأْتَمِ وَالْمَغْرَمِ».

«پروردگارا! از عذاب قبر و فتنه ی مسیح، دجال و از فتنه ی زندگی و مرگ به تو پناه می برم، خدایا! من از گناه و چنان بدهکاری که از پرداختن آن عاجز بمانم به تو پناه می برم.»

شخصی گفت: یا رسول الله! چرا این همه از «وام» پناه می بری؟ فرمودند: «هرگاه شخص مدیون باشد، دروغ می گوید و وعده می دهد اما خلف وعده می کند» [۱۰۰].

۸۶- عبدالله بن عمر رضی الله عنهما می گوید: ابوبکر صدیق رضی الله عنه از رسول الله ﷺ تقاضا نمود که او را دعایی بیاموزد که در نماز بخواند، فرمودند: بگو: «اللَّهُمَّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي ظُلْمًا كَثِيرًا وَلَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ، فَاعْفِرْ لِي مَغْفِرَةً مِنْ عِنْدِكَ وَارْحَمْنِي إِنَّكَ أَنْتَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ» [۱۰۱].

«پروردگارا! من بر خویشتن بسیار ستم نموده ام، و فقط تو گناهان را می آمرزی، پس مرا مورد آمرزش خود قرار ده و بر من رحم کن، همانا تو بخشاینده و مهربانی.»

۸۷- رسول الله ﷺ میان تشهد و سلام، آخر سری می فرمودند: «اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي مَا قَدَّمْتُ وَمَا أَخَّرْتُ وَمَا أَسْرَرْتُ وَمَا أَعْلَنْتُ وَمَا أَسْرَفْتُ وَمَا أَنْتَ أَعْلَمُ بِهِ مِنِّي، أَنْتَ الْمُقَدِّمُ وَأَنْتَ الْمُؤَخِّرُ، لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ» [۱۰۲].  
 «خدایا! گناهان گذشته‌ی دور و نزدیک، آشکار و نهان و زیاده روی مرا و آنچه خود به آن آگاه تری، بیامرز، تو پیش گرداننده و به پس اندازنده‌ای، غیر از تو معبودی نیست».

۸۸- رسول الله ﷺ به مردی فرمودند: «در نماز چه می گویی؟» گفت: تشهد می خوانم و سپس می گویم: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْجَنَّةَ وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ النَّارِ»، «پروردگارا! از تو بهشت را می خواهم و از جهنم به تو پناه می برم».

۸۹- عمار بن یاسر رضی الله عنه روزی نمازی سبک خواند، یکی گفت: ای عمار! نمازت را مختصر کردی؟! فرمود: اشکالی ندارد؛ دعایی که از رسول الله ﷺ آموخته‌ام، در نماز خواندم، وقتی که وی از مجلس برخاست، یکی از اهل مجلس در پی او رفت، و پرسید، آن دعا چیست؟ فرمود: «اللَّهُمَّ بَعْلِمِكَ الْغَيْبِ وَقُدْرَتِكَ عَلَى الْخَلْقِ، أَحْسِنِي مَا عَلِمْتَ الْحَيَاةَ خَيْرًا لِي وَتَوَفَّنِي إِذَا عَلِمْتَ الْوَفَاةَ خَيْرًا لِي، اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ خَشْيَتِكَ فِي الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ وَأَسْأَلُكَ كَلِمَةَ الْحَقِّ فِي الرِّضَا وَالْغَضَبِ وَأَسْأَلُكَ الْقَصْدَ فِي الْفَقْرِ وَالْغِنَى وَأَسْأَلُكَ نَعِيمًا لَا يَنْفَدُ وَأَسْأَلُكَ قُرَّةَ عَيْنٍ لَا تَنْقَطِعُ وَأَسْأَلُكَ الرِّضَى بَعْدَ الْقَضَاءِ وَأَسْأَلُكَ بَرْدَ الْعَيْشِ بَعْدَ الْمَوْتِ وَأَسْأَلُكَ لَذَّةَ النَّظَرِ إِلَى وَجْهِكَ وَالشُّوقَ إِلَى لِقَائِكَ فِي غَيْرِ ضَرَاءٍ مُضِرَّةٍ وَلَا فِتْنَةٍ مُضِلَّةٍ، اللَّهُمَّ زَيِّنَا بِزِينَةِ الْإِيمَانِ وَاجْعَلْنَا هُدَاةً مُهْتَدِينَ» [۱۰۵].

«خدایا! به علم غیبی که می دانی و قدرتی که بر مخلوقات داری، تا هنگامی که زنده بودن مرا صلاح می دانی، مرا زنده بدار و هرگاه مرگ را به صلاح من دانستی، مرا بمیران، از تو می خواهم که بیم خود را در تنهایی و جمع نصیب من بگردانی و این که هنگام خشنودی و خشم سخن حق بگویم، و از تو می خواهم که در توانگری و فقر میانه رو باشم و از تو نعمتی همیشگی و شادمانی دایمی می خواهم، و این که به قضای تو راضی باشم، و پس از مرگ زندگانی خوشی به من عطا کن، و از تو می خواهم که لذت نگرستن به روی خود را نصیب کنی و مرا مشتاق دیدارت بگردانی، بی آن که گرفتار مصیبتی زیانبار و یا فتنه‌ای گمراه کننده گردم، خدایا! ما را با زیور ایمان بیارا و ما را هدایتگرانی راه یافته بگردان».

۹۰- هنگامی که نماز رسول الله ﷺ تمام می شد، سه بار استغفار می نمودند و سپس می فرمودند: «اللَّهُمَّ أَنْتَ السَّلَامُ وَمِنْكَ السَّلَامُ تَبَارَكَتَ يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ» [۱۰۶].

«خدایا! سلام تویی و سلامتی از جانب توست، خجسته‌ای، ای شکوهمند گرامی».

۹۱- هنگامی که رسول الله ﷺ از نماز فارغ می شدند، می فرمودند: «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، اللَّهُمَّ لَا مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ وَلَا مُعْطِيَ لِمَا مَنَعْتَ وَلَا يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ» [۱۰۷].  
 «غیر از خدای یگانه و بی همتا معبودی نیست، پادشاهی و ستایش، از آن اوست و او بر هر کاری تواناست، خدایا! چیزی را که تو عنایت کنی، باز دارنده‌ای ندارد، و چیزی را که تو از کسی دریغ بداری، دهنده‌ای ندارد، و سرمایه‌ی هیچ ثروتمندی، او را از عذاب تو نمی رهند».

۹۲- عبدالله بن زبیر رضی الله عنه، پس از هر نماز بعد از سلام (به اقتدا از رسول الله ﷺ) چنین دعا می کرد: «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ، وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَلَا نَعْبُدُ إِلَّا إِيَّاهُ، لَهُ النِّعْمَةُ وَلَهُ الْفَضْلُ وَلَهُ الثَّنَاءُ الْحَسَنُ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ» [۱۰۸].

«غیر از خدای یگانه و بی‌همتا معبودی نیست، پادشاهی و ستایش، از آن اوست و او بر هر کاری تواناست، کسی جز با توفیق او توان و نیرویی ندارد، غیر از او معبودی نیست فقط او را می‌پرستیم، نعمت و فضل از او و ستایش زیبا از آن اوست، غیر از او معبودی نیست، ما خالصانه او را می‌پرستیم گر چه کافران را خوش نیاید.»

۹۳- ابوهریره رضی الله عنه می‌گوید: فقیران مهاجر نزد رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم آمدند و اظهار نمودند که: ثروتمندان درجات بلند و نعمت‌های جاودانه را، از آن خود کردند؛ مانند ما نماز می‌خوانند و روزه می‌گیرند و اضافه بر آن با پس اندازی که دارند، حج و عمره بجا می‌آورند، جهاد می‌کنند و صدقه می‌دهند، رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند: «می‌خواهید به شما کاری نشان دهم که با آن به پیش تازان برسید و از بعدی‌ها سبقت بگیرید، و کسی از شما، برتر نباشد، مگر آن که همانند شما عمل کند؟ گفتند: آری، یا رسول الله! فرمودند: «پس از هر نمازی سی و سه بار سبحان الله والحمد لله والله أكبر، بگوئید، ابو صالح می‌گوید: چنین بگوئید: سبحان الله، الحمد لله، الله أكبر، تا این که هر یک ۳۳ بار تکرار شود. [۱۰۹]

۹۴- رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند: «هر کس پس از هر نماز ۳۳ بار تسبیح و ۳۳ بار تحمید و ۳۳ بار تکبیر<sup>۱</sup> و صدمین بار بگوید: «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ»، گناهانش ولو این که به اندازه‌ی کف دریا هم باشند، بخشوده خواهند شد» [۱۱۰].

۹۵- رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند: «هر مسلمانی که بر دو کار مواظبت کند، به بهشت می‌رود، آن دو کار بسیار ساده‌اند، اما انجام دهندگان آن، اندکند، (و آن این که) پس از هر نماز ده بار سبحان الله و ده بار الحمد لله و ده بار الله أكبر بگوید، مجموعاً (در پنج نماز) صد و پنجاه ذکر زبانی خواهد بود، البته در میزان اعمال، هزار و پانصد، هستند، و این که هنگامی که به رختخواب می‌رود ۳۴ بار الله أكبر و ۳۳ بار الحمد لله و ۳۳ بار سبحان الله بگوید که مجموعاً صد (بار ذکر زبانی)، البته در میزان اعمال، هزار خواهد بود.

راوی می‌گوید: دیدم که رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم آن تسبیحات را با دست خویش می‌شمرد، گفتند: یا رسول الله! چگونه با این که این دو کار ساده‌اند، عاملان آن اندکند؟ فرمودند: هنگام خواب شیطان سراغ شما می‌آید و قبل از آن که این اذکار را بخوانید، شما را به خواب می‌برد، و پس از نماز سراغتان می‌آید و قبل از آن که این اذکار را بخوانید، کارهای دیگری را به خاطرتان می‌آورد. [۱۱۱].

۹۶- عقبه بن عامر رضی الله عنه می‌گوید: رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم به من امر فرمودند که پس از هر نماز معوذات را بخوانم» [۱۱۲].  
۹۷- معاذ بن جبل رضی الله عنه می‌گوید: رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم دست مرا گرفتند و فرمودند: ای معاذ والله من تو را دوست دارم، پس بعد از هیچ نمازی این دعا را ترک نکن: «اللَّهُمَّ أَعِنِّي عَلَى ذِكْرِكَ وَشُكْرِكَ وَحُسْنِ عِبَادَتِكَ» [۱۱۳].  
«پروردگارا! مرا به یاد و سپاسگزاری از خود و عبادتی شایسته، توفیق ده.»

## دعای استخاره:

۹۸- رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم همانند یک سوره، دعای استخاره، را به اصحاب رضی الله عنهم می‌آموختند، فرمودند: هر گاه به انجام کاری تصمیم گرفتی، دو رکعت نماز (غیر از فرض) بگزار، سپس چنین دعا کن: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْتَخِيرُكَ بِعِلْمِكَ

<sup>۱</sup> - مجموعاً نود و نه بار، با کیفیتی که در حدیث سابق بیان شد.

وَأَسْتَفْدِرُكَ بِقُدْرَتِكَ وَأَسْأَلُكَ مِنْ فَضْلِكَ الْعَظِيمِ، فَإِنَّكَ تَقْدِرُ وَلَا أَقْدِرُ وَتَعْلَمُ وَلَا أَعْلَمُ وَأَنْتَ عَلَامُ الْغُيُوبِ، اللَّهُمَّ إِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ أَنَّ هَذَا الْأَمْرَ (به جای هذا الأمر، کار مورد نظرش را نام ببرد) خَيْرٌ لِي فِي دِينِي وَمَعَاشِي وَعَاقِبَةِ أَمْرِي وَعَاجِلِهِ وَآجِلِهِ، فَأَقْدِرْهُ لِي، وَيَسِّرْهُ لِي ثُمَّ بَارِكْ لِي فِيهِ وَإِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ أَنَّ هَذَا الْأَمْرَ شَرٌّ لِي فِي دِينِي وَمَعَاشِي وَعَاقِبَةِ أَمْرِي وَعَاجِلِهِ وَآجِلِهِ فَاصْرِفْهُ عَنِّي وَاصْرِفْنِي عَنْهُ وَاقْدِرْ لِي الْخَيْرَ حَيْثُ كَانَ ثُمَّ رَضِّنِي بِهِ» [۱۱۵].

«خدایا! به علم و قدرتی که داری من از تو جویای خیر و توانایی و خواستار فضل عظیم تو هستم، زیرا تو توانایی و من ناتوان و تو دانایی و من نادان و تو عالم الغیب هستی، خدایا! اگر این کار را به صلاح دین و زندگی و سرانجام من در کوتاه و یا دراز مدت، می دانی، آن را برایم مقدر و میسر بفرما و سپس آن را برایم مبارک بگردان، و اگر این کار را به صلاح دین و زندگی و سرانجام من در کوتاه و یا دراز مدت نمی دانی، پس آن را از من دور و مرا از آن منصرف بگردان، و خیر من در چیست، همان را برایم مقدر بفرما و سپس مرا به آن خشنود بگردان».

کسی که از خدای خالق استخاره (طلب خیر) و با هموعانش مشورت کند و با اطمینان کارش را انجام دهد، پیشیمان نخواهد شد، خداوند متعال می فرماید: ﴿وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ فَإِنَّ عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ﴾ (آل عمران: ۱۵۹). «با آنان در امور، مشورت کن، و چون (به انجام کاری) عزم کردی، بر خدا توکل کن».

قتاده می گوید: هرگاه مردمی، خدا طلبانه با همدیگر مشورت کنند، قطعاً به استوارترین مورد، هدایت خواهند شد» [۱۱۶].

### دعای هنگام غم و اندوه:

۱۰۰- رسول الله ﷺ هنگام غم و اندوه می فرمودند: «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْعَظِيمُ الْحَلِيمُ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ رَبُّ السَّمَوَاتِ وَرَبُّ الْأَرْضِ وَرَبُّ الْعَرْشِ الْكَرِيمِ» [۱۱۷].

«نیست معبودی (حقیقی) جز الله، خداوندگار عرش عظیم، نیست معبودی جز الله، خداوندگار آسمانها و زمین و پروردگار عرش کریم».

۱۰۱- هنگامی که برای رسول الله ﷺ کاری پیش می آمد، می فرمودند:

«يَا حَيُّ يَا قَيُّوْمُ بِرَحْمَتِكَ أَسْتَغِيثُ» [۱۱۸].

«ای زنده‌ی همیشه بیدار، به رحمت تو استغاثه می کنم».

۱۰۲- ابوبکر رضی الله عنه می گوید: رسول الله ﷺ فرمودند: دعای غم‌دیده این است: «اللَّهُمَّ رَحْمَتَكَ أَرْجُو، فَلَا تَكِلْنِي إِلَى نَفْسِي طَرْفَةَ عَيْنٍ وَأَصْلِحْ لِي شَأْنِي كُلَّهُ، لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ».

«خدایا! امیدوار رحمت تو ام؛ پس مرا یک چشم بهم زدنی نیز به خود وا مگذار و امورم را سامان ده به جز تو معبودی نیست».

۱۰۳- رسول الله ﷺ به اسماء بنت عمیس فرمودند: «می خواهی به تو وردی بیاموزم که هنگام غم و اندوه بخوانی، [بگو]: «اللَّهُ، اللَّهُ رَبِّي لَا أُشْرِكُ بِهِ شَيْئاً»، «پروردگارم الله است، با او چیزی را همباز نمی گردانم».

و در روایتی آمده که: هفت بار گفته شود [۱۲۱].

۱۰۴- رسول الله ﷺ فرمودند: دعایی که یونس علیه السلام در شکم ماهی کرد: «لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ» هر لحظه که مسلمانی آن دعا را بکند، قطعاً اجابت خواهد شد» [۱۲۲].

«جز تو خدایی نیست، تو پاکی، من ستمکار بوده‌ام».

۱۰۵- رسول الله ﷺ فرمودند: هر شخص غمدیده و اندوهباری که این دعا را بخواند، خداوند غم و اندوهش را می‌زداید و گره کارش را می‌گشاید: «اللَّهُمَّ إِنِّي عَبْدُكَ وَإِنُّ عَبْدُكَ وَابْنُ أُمَّتِكَ، نَاصِيَتِي بِيَدِكَ، مَا ضِي فِي حُكْمِكَ، عَدْلٌ فِي قَضَائِكَ، أَسْأَلُكَ بِكُلِّ اسْمٍ هُوَ لَكَ سَمِيَتْ بِهِ نَفْسُكَ أَوْ أَنْزَلْتَهُ فِي كِتَابِكَ أَوْ عَلَّمْتَهُ أَحَدًا مِنْ خَلْقِكَ أَوْ اسْتَأْثَرْتَ بِهِ فِي عِلْمِ الْغَيْبِ عِنْدَكَ، أَنْ تَجْعَلَ الْقُرْآنَ رَبِيعَ قَلْبِي وَنُورَ صَدْرِي وَجَلَاءَ حُزْنِي وَذِهَابَ غَمِّي» [۱۲۳].

«خدایا! من برده‌ی تو و غلام‌زاده و کنیززاده‌ی توام، پیشانیم به دست توست، حکم تو بر من نافذ و قضا و تقدیر تو در مورد من عدالت است، با تمامی نام‌هایی که داری و خود را به آن نامیده‌ای، یا در کتابت نازل کرده‌ای و یا به کسی از بندگانت آموخته‌ای و یا در نزد خود در علم غیب نگه داشته‌ای، از تو می‌خواهم که قرآن را بهار دل، نور سینه، جلای غم و زداینده‌ی اندوهم بگردانی».

### دعای رویارویی با دشمن:

۱۰۶- هرگاه رسول الله ﷺ از مردمی احساس خطر می‌نمودند، چنین دعا می‌فرمودند: «اللَّهُمَّ إِنَّا نَجْعَلُكَ فِي نُحُورِهِمْ وَنَعُوذُ بِكَ مِنْ شُرُورِهِمْ» [۱۲۴].

«پروردگارا! تو را به مقابله با آنان می‌گماریم و از شرارت‌هایشان به تو پناه می‌بریم».

۱۰۷- رسول الله ﷺ هنگام رویارویی با دشمن می‌فرمودند: «اللَّهُمَّ أَنْتَ عَضُدِي وَأَنْتَ نَصِيرِي، بِكَ أَجُولُ وَبِكَ أَصُولُ وَبِكَ أَقَاتِلُ» [۱۲۵].

«پروردگارا! تو بازوی من و یاور منی، با پشتوانه‌ی تو می‌تازم و حمله می‌کنم و می‌جنگم».

۱۰۸- عبدالله بن عباس رضی الله عنه می‌گوید: هنگامی که ابراهیم رضی الله عنه را در آتش انداختند و هنگامیکه به رسول الله ﷺ گفتند که: دشمنان برای جنگ شما ساز و برگی فراهم نموده‌اند، فرمودند: «حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ» (آل عمران: ۱۷۲).

«برای ما خدا کافی است و او بهترین کارساز است».

### برای دفع شیطان:

خداوند متعال می‌فرماید: «وَقُلْ رَبِّ اعُوذُ بِكَ مِنْ هَمَزَاتِ الشَّيْطَانِ ﴿٧﴾ وَاعُوذُ بِكَ رَبِّ أَنْ يَحْضُرُونِ ﴿٨﴾» (المؤمنون: ۹۷-۹۸).

«و بگو پروردگارا! از وسوسه‌های شیاطین به تو پناه می‌برم؛ و از این که آنان نزد من حاضر شوند».

۱۰۹- رسول الله ﷺ به امتنان از دستور الهی: «وَمَا يَنْزَعَنَّكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْعٌ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ نَهْرَهُ» ﴿لَسْمِيعٌ لَعَلِيمٌ﴾<sup>۱</sup> (فصلت: ۳۶).

چنین می‌فرمودند: «اعُوذُ بِاللَّهِ السَّمِيعِ الْعَلِيمِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ مِنْ هَمَزِهِ وَنَفْحِهِ وَنَفْثِهِ».

«از شیطان رانده شده و وسوسه و تکبر و شورش، به خدای شنوا و دانا پناه می‌برم».

<sup>۱</sup> - «و هرگاه وسوسه‌های شیطان متوجه تو گردد، به خدا پناه ببر که او شنونده و آگاه است».



## اذان شیطان را می‌راند:

۱۱۰- رسول الله ﷺ فرمودند: هنگامی که صدای اذان بلند می‌شود، شیطان در حالی که تیز می‌دهد، فرار می‌کند و چون اذان تمام شود، باز می‌گردد و هنگامی که اقامه می‌شود، فرار می‌کند و چون اقامه تمام شود، باز می‌گردد» [۱۳۰].

۱۱۱- سهیل بن صالح می‌گوید: پدرم مرا نزد بنی حارثه فرستاد، من با یکی از رفقایم حرکت کردیم، در مسیر راه از داخل باغی، کسی او را به نامش صدا کرد، او به داخل باغ سر کشید، اما آنجا کسی را نیافت، من این اتفاق را برای پدرم تعریف کردم، او گفت: اگر می‌دانستم که چنین می‌شود، تو را نمی‌فرستادم، البته هرگاه صدایی شنیدی، اذان بگو؛ زیرا من از ابوهریره رضی الله عنه شنیدم که گفت: رسول الله ﷺ فرمودند: «شیطان از صدای اذان فرار می‌کند» [۱۳۱].

۱۱۳- ابودرداء رضی الله عنه می‌گوید: رسول الله ﷺ به نماز ایستاده بودند، ناگهان با صدای بلند فرمودند: «أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْكَ»، «از تو به خدا پناه می‌برم» و سپس تا سه بار فرمودند: «أَلْعُنْكَ بِلَعْنَةِ اللَّهِ»، «تو را به نفرین الهی، نفرین می‌کنم» و دست خویش را دراز فرمودند، گویا می‌خواستند چیزی را بگیرند، هنگامی که از نماز فارغ شدند از ایشان پرسیدم که: یا رسول الله! چیز بی‌سابقه‌ای در نماز گفتید و دست خویش را دراز کردید، (جریان چه بود؟) فرمودند: «دشمن خدا، شیطان با شعله‌ای از آتش آمد و خواست آن را به صورتم بزند، سه بار گفتم: «أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْكَ» و سپس گفتم: «أَلْعُنْكَ بِلَعْنَةِ اللَّهِ التَّامَّة» اما باز هم دور نشد، آنگاه دستم را دراز کردم تا او را بگیرم، والله اگر دعای برادرمان سلیمان نمی‌بود، شیطان را به زنجیر می‌کشیدم تا بچه‌های مدینه با او بازی کنند» [۱۳۲].

۱۱۴- عثمان بن ابی العاص رضی الله عنه می‌گوید: به رسول الله ﷺ گفتم: یا رسول الله! شیطان در نماز مزاحم می‌شود و مرا در قرائت به اشتباه می‌اندازد، (چه کنم؟) فرمودند: او شیطانی است بنام «خَتْرَب» هرگاه احساسش کردی (سراغت آمد) به خدا پناه ببر و سه بار سمت چپ خود تف کن، «من نیز چنین کردم، خداوند شیطان را از من دور کرد» [۱۳۴].

۱۱۵- ابوزمیل می‌گوید: به ابن عباس رضی الله عنهما گفتم: گاه دچار وسوسه و شک می‌شوم، فرمود: هرگاه چنین حالتی به تو دست داد، بگو: «هُوَ الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ» [۱۳۵].  
«اوست نخستین و آخرین و آشکار و نهان و او به هر چیزی آگاه است.»

## ایمان به تقدیر بدون سستی و کم‌کاری:

خداوند متعال می‌فرماید: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ كَفَرُوا وَقَالُوا لِإِخْوَانِهِمْ ﴿۱۵۶﴾ ضَرَبُوا فِي الْأَرْضِ ﴿۱۵۷﴾ وَكَانُوا غُرَىٰ لَوْ كَانُوا عِنْدَنَا مَا مَاتُوا وَمَا قَتَلُوا لِيَجْعَلَ اللَّهُ ذَٰلِكَ حَسْرَةً فِي قُلُوبِهِمْ ﴿۱۵۸﴾ وَلِلَّهِ يُحْيِي ۖ وَيُمِيتُ ﴿۱۵۹﴾ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿۱۶۰﴾﴾ (آل عمران: ۱۵۶).

«ای کسانی که ایمان آورده‌اید! همانند کافران نباشید که چون برادرانشان به مسافرتی می‌روند، یا در جنگ شرکت می‌کنند، می‌گویند: اگر آنها نزد ما بودند، نمی‌مردند و کشته نمی‌شدند! تا این حسرت را بر دل آنها بگذارد، خداوند زنده می‌کند و می‌میراند، و خدا به آنچه انجام می‌دهید، بیناست.»

۱۱۶- رسول الله ﷺ فرمودند: «مؤمن توانمند نزد پروردگار از مؤمن ناتوان برتر و پسندیده‌تر است، البته هر کدامشان خیر دارند، در پی چیزی باش که برایت مفید باشد، از خداوند کمک بخواه و سست و زبون مباش، اگر به تو زبانی رسید، نگو: اگر فلان و بهمان می‌کردم، چنین و چنان می‌شد، بلکه بگو: «قَدَّرَ اللَّهُ وَمَا شَاءَ فَعَلَ»، «خداوند مقدر نموده بود و هر چه بخواهد، همان کند» زیرا لو (اگر) مجال را برای شیطان باز می‌کند.»

### هنگام رسیدن نعمت:

خداوند متعال در داستان دو مرد می‌فرماید: ﴿وَلَوْلَا الَّذِي دَخَلْتَ جَنَّتَكَ قُلْتَ مَا شَاءَ اللَّهُ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ﴾ (الکھف: ۳۹).

«چرا هنگامی که وارد باغ شدی، نگفتی این نعمتی است که خدا خواسته است؟! قوت و نیرویی جز از ناحیه خدا نیست.»

۱۱۷- هنگامی که رسول الله ﷺ چیزی را که مایه شادمانی بود، مشاهده می‌کردند، می‌فرمودند: «الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي بِنِعْمَتِهِ تَتِمُّ الصَّالِحَاتُ»، «سپاس خدایی که به فضل او خوبی‌ها انجام می‌پذیرد.»  
و هرگاه چیزی ناپسندی مشاهده می‌نمودند، می‌فرمودند: «الْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى كُلِّ حَالٍ» [۱۳۹]. «سپاس خدا در هر حال.»

### هنگام مصیبت:

خداوند متعال می‌فرماید: ﴿لَّذِينَ لَمْ يَمْسَسْهُمْ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ﴾ ﴿١٥٦﴾ ﴿وَلَيْكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِّن رَّبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ ۖ وَلَيْكَ هُم مَّالِمُهُتُونَ﴾ ﴿١٥٧﴾ (البقرة: ۱۵۶-۱۵۷).

«آنها که هرگاه مصیبتی به ایشان می‌رسد، می‌گویند: ما از آن خداییم؛ و به سوی او باز می‌گردیم. این‌ها، همان‌ها هستند که الطاف و رحمت خدا شامل حالشان شده است؛ و آنها هستند هدایت یافتگان.»

۱۱۸- رسول الله ﷺ فرمودند: در هر چیزی (مصیبتی) «إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ» بگوید، حتی پاره شدن بند کفش، این هم جزو مصایب است» [۱۴۰].

۱۱۹- ام سلمه می‌گوید: از رسول الله ﷺ شنیدم که فرمودند: هر بنده‌ای که هنگام مصیبتی که به او می‌رسد، بگوید: «إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ، اللَّهُمَّ اجْرِنِي فِي مُصِيبَتِي وَأَخْلِفْ لِي خَيْرًا مِنْهَا»، «ما از خداییم و به سوی او باز خواهیم گشت، خدایا! مرا در این مصیبت، پاداش ده و بهتر از آن را برایم جایگزین فرما»، خداوند به او پاداش می‌دهد و جایگزین بهتری برایش فراهم می‌کند، ام سلمه می‌افزاید: هنگام وفات ابو سلمه همین دعا را خواندم، خداوند جایگزین بهتری (رسول الله ﷺ) را به من عنایت کرد» [۱۴۱].

۱۲۰- ام سلمه می گوید: رسول الله ﷺ نزد ابوسلمه رضی الله عنه که چشم هایش خیره شده بود، تشریف آوردند و چشم های وی را بستند و سپس فرمودند: «هنگامی که انسان قبض روح می شود، چشم به آن خیره می شود».

با شنیدن آن، صدای شیون اهل خانه برخاست رسول الله ﷺ فرمودند: «بر خود جز به نیکی دعا نکنید؛ زیرا فرشتگان بر آنچه می گوید، آمین می گویند» سپس فرمودند: «اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِأَيِّ سَلَمَةٍ وَاَرْفَعْ دَرَجَتَهُ فِي الْمَهْدِيِّنَ وَاخْلُفْهُ فِي عَقِبِهِ فِي الْغَابِرِينَ وَاغْفِرْ لَنَا وَلَهُ يَا رَبَّ الْعَالَمِينَ وَاْفَسِّحْ لَهُ فِي قَبْرِهِ وَنَوِّرْ لَهُ فِيهِ» [۱۴۲].

«پروردگارا! ابوسلمه را بیمارز و درجه اش را با هدایت یافتگان بلند فرما، نسل و بازماندگانش را تو یاور باش، ای پروردگار جهانیان ما و او را بیمارز و قبرش را گشاده و منور بگردان».

### دعای وام:

۱۲۱- برده ای مکاتب نزد علی بن ابی طالب رضی الله عنه آمد و عرض کرد که: من از پرداخت مبلغ تعیین شده برای آزادیم، عاجز مانده ام مرا یاری کن، فرمود: آیا دعایی به تو نیاموزم که از رسول الله ﷺ آموخته ام که اگر به اندازه کوهی بر تو وام باشد، خداوند آن را از تو ادا خواهد کرد، بگو: «اللَّهُمَّ اكْفِنِي بِحِلَالِكَ عَنْ حَرَامِكَ وَأَغْنِنِي بِفَضْلِكَ عَمَّنْ سِوَاكَ» [۱۴۳].

«پروردگارا! مرا با حلال خویش از حرام کفایت کن و به فضل خویش مرا از غیر خود، بی نیاز بگردان».

### افسون و تعویذ:

۱۲۲- ابوسعید خدری رضی الله عنه می گوید: چند نفر از یاران رسول الله ﷺ به سفری رفتند، در مسیر، سفر کنار یکی از قبایل عرب منزل گرفتند و از آنان میهمانی خواستند، اما آن قبیله آنان را میهمانی نکردند، بزرگ آن قبیله را عقربی گزید، هر کاری کردند مفید نیافتاد، سرانجام یکی گفت: شاید از دست کاروانیانی که این جا اتراق کرده اند، کاری برآید، از آنان کمک بخواهید، نزد کاروان آمدند و گفتند: رئیس ما را عقربی گزیده، هر کاری کردیم، سودی نبخشید، آیا کسی از شما چاره ای می داند؟ یکی گفت: آری من افسون می کنم، اما چون شما ما را میهمانی نکردید، من بدون مزد کاری نمی کنم، سرانجام بر یک گله گوسفند توافق کردند، او رفت و چندین بار سوره ی فاتحه را خواند و بر او دمید. آن مرد که گویا از بندی رها شده بود، برخاست و به راه افتاد و از دردش اثری نمانده بود، و آن تعداد گوسفندی را که توافق کرده بودند، دادند، برخی از همراهان، گفتند که: گوسفندان را میان خودمان تقسیم کنید، اما او که افسون کرده بود، گفت: خیر، فقط زمانی این کار را می کنم که به رسول الله ﷺ اطلاع دهیم و ببینیم که چه می فرمایند: خدمت رسول الله ﷺ رسیدند و ایشان را از ماقوع اطلاع دادند، رسول الله ﷺ به آن صحابی فرمودند: «تو از کجا می دانستی که آن سوره افسونی است؟ و سپس فرمودند: کار خوبی کرده اید، گوسفندان را تقسیم کنید و به من هم سهمی بدهید، رسول الله ﷺ خندیدند» [۱۴۴].

۱۲۳- رسول الله ﷺ، حسن و حسین رضی الله عنهما را این گونه تعویذ می فرمود: «أَعِيذُكُمْ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّةِ مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ وَهَامَّةٍ وَمِنْ كُلِّ عَيْنٍ لَامَّةٍ»

«شما را از شر هر شیطان و حیوان زهردار و چشم شوری به پناه کلمات کامل الهی، در می آورم».

و سپس فرمود: «پدرتان (ابراهیم) اسماعیل و اسحاق را این گونه تعویذ می کرد» [۱۴۵].

۱۲۴- عایشه رضی الله عنها می گوید: هر کس در جایی از بدنش دردی احساس می کرد و یا زخمی داشت، رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم چنین می کردند، (سفیان بن عیینه انگشتش را به زمین گذاشت و سپس آن را بلند کرد)، و می فرمودند: «بِسْمِ اللَّهِ تُرْبَةُ أَرْضِنَا بِرِيقَةٍ بَعْضِنَا يُشْفِي سَقِيمَنَا يَا ذَنْ رَبَّنَا» [۱۴۶].

«بنام الله، خاک سرزمین ما، آمیخته با آب دهان یکی از ما، بیمار ما شفا می یابد به اذن پروردگار ما».

۱۲۵- عایشه رضی الله عنها می گوید: رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم خانواده‌ی خویش را این گونه تعویذ می فرمودند: دست راست خویش را بر آن می مالیدند و می فرمودند: «اللَّهُمَّ رَبَّ النَّاسِ أَذْهَبِ الْبَأْسَ وَاشْفِ أَتَّ الشَّافِي، لَا شِفَاءَ إِلَّا شِفَاؤُكَ شِفَاءً لَا يُعَادِرُ سَقَمًا» [۱۴۷].

«خداوند! ای پروردگار مردم، بیماری را بزدا و شفا عنایت کن، تو شفا دهنده‌ای، شفایی جز شفا تو نیست، چنان شفایی (عنایت کن) که مرضی باقی نگذارد».

۱۲۶- عثمان بن ابی العاص رضی الله عنه نزد رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم از دردی که از زمان مسلمان شدن تا آن زمان همراه داشت، شکوه نمود، رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند: دست خود را بر جای درد بگذار و سه بار بگو: «أَعُوذُ بِعِزَّةِ اللَّهِ وَقُدْرَتِهِ مِنْ شَرِّ مَا أَجِدُ وَأُحَاذِرُ» [۱۴۸].

«از شر دردی که احساس می کنم و از آن بیم دارم، به عزت و قدرت خداوند پناه می برم».

۱۲۷- رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند: هر کس بیماری را عیادت کند که مرگش فرا نرسیده باشد و آن جا هفت بار بگوید: «أَسْأَلُ اللَّهَ الْعَظِيمَ أَنْ يَشْفِيكَ» «خداوند متعال او را شفا می دهد» [۱۴۹].

«از خدای بزرگ، پروردگار عرش عظیم مسألت می نمایم که تو را شفا دهد».

دعای ورود به قبرستان

رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم به اصحاب رضی الله عنهم می آموختند که هر گاه به قبرستان رفتند، چنین بگویند: «السَّلَامُ عَلَيْكُمْ أَهْلَ الدِّيَارِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُسْلِمِينَ وَإِنَّا إِن شَاءَ اللَّهُ بِكُمْ لَاحِقُونَ، نَسْأَلُ اللَّهَ لَنَا وَلَكُمْ الْعَافِيَةَ».

«سلام بر مؤمنان و مسلمانان این سرزمین، ان شاء الله ما نیز به شما می پیوندم، برای خود و شما از خداوند خواستار عافیت هستیم».

## طلب باران:

۱۲۹- جابر بن عبد الله رضی الله عنه می گوید: چند نفر زن، گریان نزد رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم آمدند، (و از خشکسالی شکوه کردند) رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم چنین دعا فرمودند: «اللَّهُمَّ اسْقِنَا عَيْشًا مُغِيثًا، مَرِيئًا نَافِعًا غَيْرَ ضَارٍ عَاجِلًا غَيْرَ آجِلٍ» و در پی آن، آسمان باریدن گرفت [۱۵۱].

«پروردگارا! به زودی نه با تأخیر بر ما بارانی فریاد رس، گوارا، رویاننده، مفید و بی زیان فرود آور».

۱۳۰- عایشه رضی الله عنها می گوید: مردم از قطعی نزد رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم شکوه کردند، ایشان دستور دادند که در مصلا، منبری بگذارند و روزی را برای رفتن به مصلا تعیین فرمودند و در آن روز به مصلا تشریف بردند و با طلوع خورشید بر منبر نشستند و تکبیر گفتند و به حمد و ثنای پروردگار پرداختند و سپس فرمودند: شما از خشکسالی و به تأخیر افتادن باران از موعد همیشگی اش شکوه کرده اید، خداوند متعال شما را امر نموده که او را بخوانید و به شما وعده

داده که اجابت کند، سپس فرمودند: «الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ، اللَّهُمَّ أَنْتَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، أَنْتَ الْعَنِيِّ وَنَحْنُ الْفُقَرَاءُ، أَنْزِلْ عَلَيْنَا الْغَيْثَ وَاجْعَلْ مَا أَنْزَلْتَ لَنَا قُوَّةً وَبَلَاغًا إِلَى حِينٍ».

«سپاس خدایی که پروردگار جهانیان است، بخشنده و مهربان است، مالک روز جزاست، جز الله خدایی نیست، هر چه بخواهد، همان می کند، پروردگارا! تو خدایی، غیر از تو معبودی نیست، تو بی نیازی و ما نیازمند، بر ما باران نازل کن، بارانی که تا مدتی طولانی مایه زندگی و حیات باشد».

و سپس دست‌های خویش را بلند کردند تا جایی که سفیدی زیر بغل ایشان نمایان گشت، سپس به مردم پشت کردند و چادر خویش را برگردانیدند و سپس به مردم رو فرمودند و از منبر پایین آمدند و دو رکعت نماز گزارند، خداوند تکه ابری پدید آورد، رعد و برقی زد و به اذن الهی باریدن گرفت، هنوز به مسجد نرسیده بودند که سیل جاری شد، هنگامی که رسول الله ﷺ مردم را مشاهده فرمودند که با سرعت به منازل خود می‌روند، خندیدند تا جایی که دندانهایشان پدیدار گردید و فرمودند: «گواهی می‌دهم که خداوند بر هر کاری تواناست و من بنده و پیامبر اویم» [۱۵۲].

### هنگام وزیدن باد:

۱۳۱- رسول الله ﷺ فرمودند: «باد از رحمت الهی سرچشمه می‌گیرد، گاه باعث رحمت و گاه باعث عذاب می‌گردد، هر گاه باد وزید، آن را دشنام ندهید و خیرش را از خداوند بخواهید و از شرش به او پناه ببرید» [۱۵۳].

۱۳۲- هر گاه باد تندی می‌وزید، رسول الله ﷺ می‌فرمودند: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ خَيْرَهَا وَخَيْرَ مَا أُرْسِلَتْ بِهِ وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا فِيهَا وَشَرِّ مَا أُرْسِلَتْ بِهِ» [۱۵۴].

«پروردگارا! من خیر آن و خیر آنچه در بر دارد و خیر آنچه بدان فرستاده شده است از تو خواستارم و از شر آن و شر آنچه در بر دارد و شر آنچه بدان فرستاده شده است، به تو پناه می‌برم».

۱۳۳- هر گاه رسول الله ﷺ در افق آسمان ابری مشاهده می‌فرمودند، از کار دست می‌کشیدند ولو این که مشغول نماز می‌بودند و سپس می‌فرمودند: «اللَّهُمَّ صَيِّبًا هَنِيئًا» [۱۵۵]. «پروردگارا! آن را بارانی فرو ریزنده و سودمند بگردان».

### هنگام رعد:

۱۳۴- عبد الله بن زبیر رضی الله عنه، هر گاه صدای رعد را می‌شنید، حرفش را ناتمام می‌گذاشت و می‌فرمود: «سُبْحَانَ الَّذِي يَسِيحُ الرَّعْدُ بِحَمْدِهِ وَالْمَلَائِكَةُ مِنْ حِيفَتِهِ» [۱۵۶].

«پاک است آن که رعد او را می‌ستاید و فرشتگان از بیم او تسبیح می‌گویند».

### هنگام بارش باران:

۱۳۵- زید بن خالد جهنی رضی الله عنه می‌گوید: رسول الله ﷺ در حدیبیه نماز صبح را به ما گزارند، آن شب باران، باریده بود، پس از نماز به مردم رو کردند و فرمودند: «می‌دانید پروردگارتان چه فرمود؟» مردم گفتند: الله ورسوله أعلم، (خدا و رسولش بهتر می‌دانند)، فرمودند: خداوند فرمود: «برخی از بندگانش به من مؤمن و برخی دیگر کافر گشتند، هر کس گفته: به فضل و رحمت خدا بر ما باران بارید، او به من مؤمن و به نجوم کافر است و هر کس گفته: به سبب فلان و فلان ستاره باران بارید، او به من کافر و به نجوم مؤمن است» [۱۵۹].

۱۳۶- انس رضی الله عنه می گوید: روز جمعه که رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم روی منبر مشغول ایراد خطبه بودند، مردی وارد مسجد شد و گفت: یا رسول الله! حیوانات مردند، راهها بسته شدند، دعا کنید خداوند بر ما بارانی فرو فرستد، رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم دو دست خویش را برافراشت و فرمودند: «اللَّهُمَّ اغْنِنَا، اللَّهُمَّ اغْنِنَا». «پروردگارا! بر ما بارانی نازل بفرما».

انس رضی الله عنه می گوید: و الله ما در آسمان هیچ ابری نمی دیدیم، و تا کوه سلخ خانه و منزلی نبود، ناگاه از پشت کوه ابری نمایان گشت و چون به وسط آسمان رسید، پخش شد و همه جا را فرا گرفت و سپس بارید، به خدا سوگند، یک هفته خورشید را ندیدیم، جمعه‌ی دیگر در حالی که رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم ایستاده و خطبه ایراد می فرمودند، از همان در مردی وارد مسجد شد و گفت: یا رسول الله! حیوانات مردند و راهها بسته شد، دعا کنید که باران بند بیاید، رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم دست‌های خویش را بلند و چنین دعا فرمودند: «اللَّهُمَّ حَوَالِنَا وَلَا عَلَيْنَا، اللَّهُمَّ عَلَى الْآكَامِ وَالظَّرَابِ وَبُطُونِ الْأَوْدِيَةِ وَمَنَايِبِ الشَّجَرِ»

«پروردگارا! باران را اطراف ما بر تپه‌ها، پشته‌ها، بستر رودخانه‌ها و رستنگاه گیاهان، فرود آور نه بر ما»

ابر کنار رفت و از مسجد که بیرون رفتیم، خورشید بر ما می تابید» [۱۶۰].

### هنگام مشاهده هلال:

۱۳۷- هرگاه رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم هلال را مشاهده می نمودند، می فرمودند: «اللَّهُ أَكْبَرُ، اللَّهُمَّ أَهْلُهُ عَلَيْنَا بِالْأَمْنِ وَالْإِيمَانِ وَالسَّلَامَةِ وَالْإِسْلَامِ وَالتَّوْفِيقِ لِمَا تُحِبُّ وَتَرْضَى، رَبُّنَا وَرَبُّكَ اللَّهُ» [۱۶۱].

«خدا بزرگتر است، پروردگارا! این ماه نو را بر ما، ماه امن و ایمان، سلامتی و اسلام و توفیق به آنچه می پسندی و به آن خشنودی، بگردان، پروردگارا ما و پروردگارتو (خطاب به ماه) خداوند است».

### هنگام سفر:

۱۳۸- رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند: هر کس خواست به سفر برود، به بازماندگان خود بگوید: «اسْتَوْدِعْكُمْ اللَّهَ الَّذِي لَا تَضِيعُ وَدَائِعُهُ» [۱۶۷].

«شما را به آن خدایی می سپارم که ودیعه‌هایش گم نمی شود».

۱۳۹- رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند: «هرگاه چیزی به خداوند سپرده شود، آن را حفظ می کند» [۱۶۸].

۱۴۰- سالم می گوید: هرگاه مردی می خواست به سفر برود، عبد الله بن عمر رضی الله عنهما به او می گفت: بیا نزدیک تو را بدرقه کنم، آن گونه که رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم ما را بدرقه می فرمودند، آنگاه می فرمود: «أَسْتَوْدِعُ اللَّهَ دِينَكَ وَأَمَانَتَكَ وَخَوَاتِيمَ عَمَلِكَ»، «دین، امانت و اعمال پایانی‌ات را به خداوند، می سپارم». و در روایتی دیگر آمده که: رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم هنگامی که شخصی را بدرقه می فرمودند، دستش را می گرفتند و آن را رها نمی کردند تا این که خود آن شخص، دستش را می کشید» [۱۶۹].

۱۴۱- مردی نزد رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم آمد و گفت: یا رسول الله! من قصد سفر دارم، مرا توشه‌ای بده، رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند: «زَوَّدَكَ اللَّهُ التَّقْوَى»، «خداوند پرهیزگاری را توشه‌ات کند»، گفت: بیش از این، فرمودند: «وَعَفَّرَ ذَنْبَكَ»، «و گناهت را ببخشد»، گفت: بیش از این، فرمودند: «وَيَسِّرْ لَكَ الْخَيْرَ حَيْثُمَا كُنْتَ»، «هر جا باشی برایت خیر میسر کند» [۱۷۰].

۱۴۲- ابوهریره رضی الله عنه می گوید: مردی گفت: یا رسول الله! می خواهم به سفر بروم، مرا نصیحتی بفرمایید، فرمودند: «تقوی الهی را بر خود لازم بگیر و بر هر بلندی الله اکبر بگو هنگامی که آن مرد رفت، رسول الله صلی الله علیه و آله برایش چنین دعا فرمودند: «اللَّهُمَّ اطْوِ لَهُ الْبُعْدَ وَهَوِّنْ عَلَيْهِ السَّفَرَ» [۱۷۱]. «پروردگارا! دوری را برایش، نزدیک و سفر را برایش آسان فرما».

## هنگام سوار شدن:

۱۴۳- علی بن ربیعہ می گوید: مرکبی آوردند تا علی بن ابیطالب رضی الله عنه سوار شود، وقتی پای خود را در رکاب گذاشت، گفت: «بسم الله» و وقتی که بر پشت آن، نشست، گفت: «الْحَمْدُ لِلَّهِ» و سپس فرمود: «سُبْحَانَ الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ ﴿۱۴﴾ وَنَا لِي رَبِّنَا لَمُنْقَلِبُونَ ﴿۱۳﴾» (زخرف: ۱۴-۱۳). «پاک است خدایی که این مرکب را برای ما مسخر نمود، ما نمی توانستیم آن را رام کنیم، و همانا ما به سوی پروردگاران باز خواهیم گشت».

و سپس سه مرتبه تکبیر و پس از آن گفت: «سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي فَاغْفِرْ لِي، فَإِنَّهُ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ» «پروردگارا! تو پاک، من بر خویشتم ستم کرده‌ام، پس مرا بیامرز؛ همانا غیر از تو کسی گناهان را نمی آمرزد» سپس خندید، گفتند: یا امیرالمؤمنین! چرا می خندی! فرمود: رسول الله صلی الله علیه و آله را دیدم که همانند من بر مرکبی سوار شدند و سپس خندیدند، گفتم: یا رسول الله صلی الله علیه و آله چرا می خندید فرمودند: «خداوند شادمان می شود از بنده‌ای که بگوید: «رَبِّ اغْفِرْ لِي ذُنُوبِي»، می داند که کسی غیر از او، گناهان را نمی آمرزد» [۱۷۲].

۱۴۴- هرگاه رسول الله صلی الله علیه و آله قصد مسافرت داشتند، چون بر مرکب سوار می شدند، سه بار تکبیر می گفتند، سپس فرمودند: «سُبْحَانَ الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ ﴿۱۴﴾ وَنَا لِي رَبِّنَا لَمُنْقَلِبُونَ ﴿۱۳﴾» (زخرف: ۱۴-۱۳). «اللَّهُمَّ إِنَّا نَسْأَلُكَ فِي سَفَرِنَا هَذَا الْبِرَّ وَالتَّقْوَى وَمِنَ الْعَمَلِ مَا تَرْضَى، اللَّهُمَّ هَوِّنْ عَلَيْنَا سَفَرَنَا هَذَا وَاطْوِ عَنَّا بُعْدَهُ، أَنْتَ الصَّاحِبُ فِي السَّفَرِ وَالْخَلِيفَةُ فِي الْأَهْلِ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ وَعَثَاءِ السَّفَرِ وَكَآبَةِ الْمُنْظَرِ وَسُوءِ الْمُنْقَلَبِ فِي الْمَالِ وَالْأَهْلِ» و هنگامی که از سفر باز می گشتید، اضافه بر آن می فرمودند: «آيِبُونَ، تَائِبُونَ، عَابِدُونَ، لِرَبِّنَا حَامِدُونَ»<sup>۱</sup>. [۱۷۳]

«پاک است خدایی که این مرکب را برای ما مسخر نمود، ما نمی توانستیم آن را رام کنیم و همانا ما به سوی پروردگاران باز خواهیم گشت، خدایا! در این سفر خود، از تو خواستار نیکی، پرهیزگاری و اعمالی هستیم که تو می پسندی، خدایا! این سفر ما را آسان کن و دوری آن را برای ما در هم پیچ، خدایا رفیق سفر و جانشین ما در خانواده، تو هستی، خدایا از دشواری سفر و منظره‌های ناخوشایند و حوادث ناگوار برای مال و خانواده‌ام به تو پناه می برم».

۱۴۵- در روایتی آمده: «هرگاه رسول الله صلی الله علیه و آله و اصحاب رضی الله عنهم از تپه‌ای بالا می رفتند تکبیر و چون فرود می آمدند، تسبیح، می گفتند».

<sup>۱</sup> - بازگردنده، تائب، عابد و سپاسگزار پروردگاران، هستیم.

## هنگام اتراق کردن:

۱۴۶- رسول الله ﷺ فرمودند: «هر کس هنگام اتراق کردن، بگوید: «أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّاتِ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ» «به کلمات کامل خدا پناه می‌برم از شر مخلوقاتش» تا کوچ کند، چیزی به او زیان نمی‌رساند».

## هنگام خوردن و آشامیدن:

خداوند متعال می‌فرماید: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُلُوا مِن طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَشْكُرُوا لِلَّهِ إِن كُنتُمْ عَلَيْهِ يَٰهٖ تَعْبُدُونَ﴾ (البقرة: ۱۷۲).

«ای کسانی که ایمان آورده‌اید! از چیزهای پاکیزه‌ای بخورید که روزی شما ساخته‌ایم و سپاس خدای را به جا آورید، اگر او را پرستش می‌کنید».

۱۴۷- رسول الله ﷺ (به پسر ابو سلمه) فرمودند: «فرزندم! بسم الله بگو و با دست راست، از پیش روی خود بخور» [۱۸۱].

۱۴۸- رسول الله ﷺ فرمودند: «هر گاه غذا خوردید، در ابتدای آن بسم الله بگویید و اگر بسم الله را فراموش کردید، بگویید: «بِسْمِ اللَّهِ أَوْلَهُ وَآخِرُهُ» [۱۸۲].

۱۴۹- ابوهریره رضی الله عنه می‌گوید: رسول الله ﷺ هیچگاه غذایی را ایراد نمی‌گرفتند، اگر اشتها داشتند، میل می‌فرمودند و گرنه، میل نمی‌فرمودند» [۱۸۴].

۱۵۰- رسول الله ﷺ فرمودند: «خداوند متعال از بنده‌ای که با خوردن غذا و یا نوشیدن شربت، خداوند را ستایش می‌کند، راضی می‌گردد» [۱۸۶].

۱۵۱- رسول الله ﷺ فرمودند: «هر کس پس از خوردن غذا چنین دعا کند: «الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَطْعَمَنِي هَذَا وَرَزَقَنِيهِ مِنْ غَيْرِ حَوْلٍ مِنِّي وَلَا قُوَّةٍ» گناهان گذشته‌اش بخشوده می‌شود» [۱۸۷].

«ستایش خدایی که این غذا را به من عنایت نمود و بی‌آن که قدرت و توانی داشته باشم، آن را روزی من کرد».

۱۵۲- مردی که در خدمت رسول الله ﷺ بوده، می‌گوید: هر گاه به ایشان غذایی تقدیم می‌کردم، می‌فرمودند: بسم الله، و هر گاه از تناول آن فارغ می‌گشتند، می‌فرمودند: «اللَّهُمَّ أَطْعَمْتَ وَأَسْقَيْتَ وَأَغْنَيْتَ وَأَقْنَيْتَ وَهَدَيْتَ وَأَحْيَيْتَ فَلَكَ الْحَمْدُ عَلَىٰ مَا أَعْطَيْتَ» [۱۸۹]. «پروردگارا! آب و غذا دادی، بی‌نیاز و قانع نمودی، هدایت و زنده گردانیدی، پس ستایش از آن توست به آن چه که عنایت فرمودی».

۱۵۳- هر گاه سفره را بلند می‌کردند، رسول الله ﷺ می‌فرمودند: «الْحَمْدُ لِلَّهِ كَثِيرًا طَيِّبًا مُّبَارَكًا فِيهِ، غَيْرَ مَكْفِيٍّ وَلَا مُؤَدِّعٍ وَلَا مُسْتَعْنِيَّ عَنْهُ رَبَّنَا» [۱۹۰].

«سپاس بسیار زیاد، پاکیزه و مبارک از آن خداست، خدایا! آن را رد نمی‌کنیم و آن را (به عنوان آخرین غذا)

وداع نمی‌گوییم و از آن بی‌نیاز نخواهیم بود».

## هنگام میهمانی:



عبدالله بن بسر رضی الله عنه می گوید: رسول الله صلی الله علیه و آله نزد پدرم آمدند، ما با غذا و حلوا از ایشان پذیرایی کردیم، سپس خرما آوردند. رسول الله صلی الله علیه و آله خرما خوردند و هسته آن را با دو انگشت سبابه و وسطی دور انداختند، سپس شربتی آوردند و ایشان نوشیدند و آن را به بغل دستی سمت راست خویش دادند، سرانجام پدرم که لگام سواری ایشان را گرفته بود، گفت: یا رسول الله! برای ما دعایی کنید، فرمودند: «اللَّهُمَّ بَارِكْ لَهُمْ فِيمَا رَزَقْتَهُمْ وَاغْفِرْ لَهُمْ وَاَرْحَمْهُمْ» [۱۹۱].

«پروردگارا! در روزی شان برکت ده و آنان را پیامرز و بر آنان رحم کن.»

۱۵۵- انس رضی الله عنه می گوید: رسول الله صلی الله علیه و آله نزد سعد بن عباده تشریف آوردند و وی با نان و روغن از ایشان پذیرایی نمود، رسول الله صلی الله علیه و آله پس از تنازل آن چنین دعا فرمودند: «أَفْطَرَ عِنْدَكُمْ الصَّائِمُونَ وَأَكَلَ طَعَامَكُمْ الْأَبْرَارُ وَصَلَّتْ عَلَيْكُمْ الْمَلَائِكَةُ» [۱۹۲].

«الهی که روزه داران نزد شما افطار کنند و نیکان غذایان را بخورند و فرشتگان بر شما درود فرستند.»

### سلام:

۱۵۶- عبدالله بن عمر رضی الله عنهما می گوید: مردی از رسول الله صلی الله علیه و آله پرسید: کجای اسلام بهتر است؟ فرمود: «این که

مردم را اطعام و به هر آشنا و غریبه سلام کنی» [۱۹۴].

۱۵۷- رسول الله صلی الله علیه و آله فرمودند: «تا ایمان نیاورید، به بهشت، نمی روید، و مؤمن نخواهید بود تا این که به همدیگر محبت نکنید، آیا به شما کاری نشان ندهم که اگر آن را انجام دهید، با همدیگر دوست خواهید شد؟ سلام را میان خود فراگیر کنید» [۱۹۵].

۱۵۸- عمار بن یاسر رضی الله عنه می گوید: «هر کس سه خصلت داشته باشد، ایمانش کامل است: انصاف، سلام گفتن به همه و انفاق هنگام تنگدستی» [۱۹۶].

۱۵۹- عمران بن حصین رضی الله عنه می گوید: مردی وارد مجلس رسول الله صلی الله علیه و آله شد و گفت: «السلام علیکم»، ایشان جواب سلامش را دادند و او نشست، رسول الله صلی الله علیه و آله فرمودند: «ده»، مردی دیگری وارد شد و گفت: «السلام علیکم ورحمة الله»، جواب سلامش را دادند و او نشست، فرمودند: «بیست» مردی دیگر آمد و گفت: «السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته» جواب سلامش را دادند و او نشست، فرمودند: «سی» [۱۹۷].

۱۶۰- رسول الله صلی الله علیه و آله فرمودند: «نزدیک ترین مردم به خداوند، کسی است که ابتدا سلام کند» [۱۹۸].

۱۶۱- رسول الله صلی الله علیه و آله فرمودند: «از یک گروه کافی است که یک نفر سلام کند، و از کسانی که نشسته اند نیز، کافی است که یکی پاسخ گوید» [۱۹۹].

۱۶۲- انس رضی الله عنه می گوید: «رسول الله صلی الله علیه و آله به بچه هایی رسیدند که بازی می کردند، به آنان سلام فرمودند» [۲۰۰].

۱۶۳- رسول الله صلی الله علیه و آله فرمودند: «هر گاه به مجلسی وارد شدید، سلام کنید، و بنشینید، و هر گاه برخاستید (باز هم) سلام کنید؛ ورود به مجلس از برخاستن از آن، به سلام گفتن شایسته تر نیست» [۲۰۱].

### هنگام عطسه و خمیازه:

۱۶۴- رسول الله صلی الله علیه و آله فرمودند: خداوند متعال عطسه را می پسندد و خمیازه را نمی پسندد، هر گاه کسی عطسه کرد

و «الحمد لله» گفت، هر مسلمانی که حمد او را شنیده،<sup>۱</sup> واجب است که بگوید: «یرحمک الله» اما خمیازه از شیطان است، هر گاه کسی خمیازه اش آمد، تا می تواند آن را دفع کند؛ زیرا هنگامی که کسی خمیازه می کند، شیطان به او می خندد» [۲۰۲].

۱۶۵- رسول الله ﷺ فرمودند: هر گاه کسی عطسه زد، بگوید: «الحمد لله»، برادر و یا دوستش در پاسخ، بگوید: «یرحمک الله» وقتی که به او یرحمک الله گفت: در پاسخش بگوید: «یهدیکم الله ویصلح بآلکم»، «خداوند شما را هدایت کند و اوضاعتان را سامان بخشد».

و بنا به روایتی، بگوید: «الْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى كُلِّ حَالٍ» [۲۰۲].

۱۶۶- رسول الله ﷺ فرمودند: هر گاه کسی عطسه کرد و حمد خدا را گفت، با گفتن «یرحمک الله» پاسخش دهید و اگر «الحمد لله» نگفت پاسخ ندهید» [۲۰۴].

### هنگام ازدواج:

۱۶۷- عبد الله بن مسعود رضی الله عنه می گوید: رسول الله ﷺ خطبه‌ی حاجت را این گونه به ما آموختند:

«الْحَمْدُ لِلَّهِ [نَحْمَدُهُ] وَنُسْتَعِينُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ وَنَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ شُرُورِ أَنْفُسِنَا وَمِنْ سَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا، مَنْ يَهْدِهِ اللَّهُ فَلَا مُضِلَّ لَهُ وَمَنْ يَضِلَّ فَلَا هَادِيَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ تَقَوُّوا رَبَّكُمْ لَذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً ﴿تَقَوُّوا لِلَّهِ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ ﴿وَالْأَرْحَامَ ﴿لِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا﴾ (النساء: ۱)، ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا تَقَوُّوا لِلَّهِ حَقَّ تَقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ ﴿لَا وَتُمْ مُسْلِمُونَ﴾ (آل عمران: ۱۰۲)، ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا تَقَوُّوا لِلَّهِ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا ﴿يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا﴾ (الأحزاب: ۷۰-۷۱) [۲۰۵]. «ستایش مخصوص خداست [او را می ستایم] و از او یاری می جویم و آمرزش می طلبیم، از بدی ها نفس و اعمال خویش، به او پناه می بریم، هر کس را خدا هدایت کند، کسی گمراهش نمی کند و هر کس را خدا گمراه کند، هدایت دهنده‌ای برایش نیست، گواهی می دهم که جز خدای یگانه و بی همتا، معبودی نیست و گواهی می دهم که محمد بنده و پیامبر اوست «ای مردم! از پروردگارتان، پرهیزید. همان کسی که شما را از یک انسان آفرید و همسر او را از نوع او آفرید و از آن دو، مردان و زنان فراوانی منتشر ساخت، و از خدایی پرهیزید که همدیگر را به او سوگند می دهید (و نیز) از (قطع رابطه با) خویشاوندان خود، پرهیز کنید، زیرا خداوند مراقب شماست»، «ای کسانی که ایمان آورده‌اید! آن گونه که حق تقوا و پرهیزگاری است، از خدا پرهیزید و از دنیا نروید مگر این که مسلمان باشید»، «ای کسانی که ایمان آورده‌اید! تقوای الهی پیشه کنید و سخن حق بگویید، تا خدا کارهای شما را اصلاح کند و گناهانتان را بپارزد و هر کس از خدا و رسولش اطاعت کند، به رستگاری عظیمی دست یافته است».

<sup>۱</sup> - این حدیث گویای وجوب پاسخ عطسه بر همه‌ی شنوندگان آن، می باشد، و این که گفته می شود فرض کفایی است، هیچ دلیل و مستندی ندارد، برعکس سلام که در حدیث ۱۶۱ تصریح شده بود، که سلام و یا پاسخ یک نفر از گروه کافی است.

۱۶۸- هرگاه رسول الله ﷺ کسی را به مناسبت ازدواج تبریک می گفتند، می فرمودند: «بَارَكَ اللهُ لَكَ وَبَارَكَ عَلَيْكَ وَجَمَعَ بَيْنَكُمَا فِي خَيْرٍ» [۲۰۶].

«خداوند به تو برکت دهد و پیوندتان را قرین سعادت فرماید».

۱۶۹- رسول الله ﷺ فرمودند: هر کس با زنی ازدواج کرد و یا خادمی خرید، بگوید: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ خَيْرَهَا وَخَيْرَ مَا جَبَلْتَهَا عَلَيْهِ وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّهَا وَشَرِّ مَا جَبَلْتَهَا عَلَيْهِ»، «پروردگارا! خیر آن و خیر آنچه او را بر آن سرشته‌ای، از تو خواستارم و از شر آن و شر آنچه او را بر آن سرشته‌ای، به تو پناه می‌برم» و اگر شتری خرید، کوهانش را بگیرد و این دعا را بخواند» [۲۰۷].

۱۷۰- رسول الله ﷺ فرمودند: اگر هنگامی که کسی با همسرش نزدیکی کند، چنین دعا کند: «بِسْمِ اللَّهِ اللَّهُمَّ جَنِّبْنَا الشَّيْطَانَ وَجَنِّبِ الشَّيْطَانَ مَا رَزَقْتَنَا» اگر فرزندی بر ایشان مقدر باشد، شیطان به او زیانی نخواهد رساند» [۲۰۸].  
«بنام خدا، پروردگارا! ما را از شیطان محفوظ بدار و شیطان را از آنچه به ما ارزانی می‌داری دور نگه دار».

### هنگام ولادت:

۱۷۱- ابو رافع رضی الله عنه می گوید: دیدم که رسول الله ﷺ پس از ولادت حسن بن علی، در گوش وی اذان گفتند» [۲۱۰].

۱۷۲- عایشه رضی الله عنها می گوید: نوزادان را نزد رسول الله ﷺ می آوردند، و ایشان برایشان دعای برکت می فرمودند و آنان را تحنیک<sup>۱</sup> می کردند» [۲۱۲].

۱۷۳- عمرو بن شعیب از طریق پدر خود از جدش نقل می کند که: رسول الله ﷺ دستور فرمودند که روز هفتم ولادت، نوزاد نام گذاشته، و موی سرش تراشیده و برایش عقیقه<sup>۲</sup> شود» [۲۱۳].

۱۷۴- رسول الله ﷺ، فرزندش ابراهیم، ابراهیم بن ابی موسی، عبدالله بن ابی طلحه و منذر بن ابی‌أسید را در روزهای نخست و لادتشان، نامگذاری فرمودند»<sup>۳</sup>. [۲۱۴]

۱۷۵- رسول الله ﷺ فرمودند: «پسندیده‌ترین نامهای شما نزد پروردگار عبدالله و عبدالرحمان، هستند» [۲۱۶].

۱۷۶- رسول الله ﷺ نامهای نامناسب را با جایگزینی مناسب تغییر دادند، زینب قبلاً بَرَّة نام داشت مردم می گفتند: او خود را می ستاید، رسول الله ﷺ وی را زینب نامیدند، و نمی پسندیدند که کسی بگوید: او از نزد بَرَّة (نیکی) رفت. و از مردی پرسیدند که: نام تو کیست؟ گفت: حزن، فرمودند: خیر، بلکه تو سهل هستی، و همچنین نام عاصیه را به جمیله تغییر دادند، و از مرد دیگر پرسید: اسمت چیست؟ گفت: اصرم، فرمودند: خیر، نام تو زُرعه است و نام زمینی که عفره نامیده می شد به خضره تبدیل فرمودند» [۲۱۸].

<sup>۱</sup>- نرم کردن خرما و یا چیزی دیگر و گذاشتن آن در دهان نوزاد.

<sup>۲</sup>- عقیقه: ذبح نمودن دو گوسفند برای پسر و یک گوسفند برای دختر.

<sup>۳</sup>- این احادیث در این مورد صحیح است و دلالت بر جواز نامگذاری قبل از روز هفتم دارد، و حدیث قبل دلالت بر افضلیت روز هفتم دارد.

## هنگام شنیدن صدای خروس. الاغ و سگ:

۱۷۷- رسول الله ﷺ فرمودند: «هرگاه صدای الاغ را شنیدید، از شیطان به خداوند پناه ببرید؛ زیرا آن شیطانی دیده است و هرگاه صدای خروس را شنیدید، فضل الهی را بطلبید؛ زیرا آن فرشته‌ای را دیده است» [۲۱۹].

۱۷۸- رسول الله ﷺ فرمودند: هرگاه در شب، پارس سگ و عرعر الاغی را شنیدید به خداوند پناه ببرید؛ زیرا آنان چیزهایی را می‌بینند که شما نمی‌بینید» [۲۲۰].

## دعای مجلس:

۱۷۹- رسول الله ﷺ فرمودند: «هر کس در مجلسی پرگویی کرده اگر قبل از برخاستن از مجلس بگوید: «سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ» «خدایا! تو را به پاکی می‌ستایم، گواهی می‌دهم که معبودی جز تو نیست، از تو طلب آمرزش دارم و به سوی تو توبه می‌کنم» خداوند از آن چه در آن مجلس از او سر زده، چشم پوشی می‌کند» [۲۲۲].

۱۸۰- در حدیثی دیگر آمده: اگر مجلس پسندیده‌ای باشد، این دعا مهر آن نیکی می‌گردد و اگر مجلس آمیخته‌ای باشد، کفاره‌ی آن خواهد بود» [۲۲۳].

۱۸۱- رسول الله ﷺ فرمودند: هرگاه مردمی از مجلسی که در آن یاد خدا نبوده، برخیزند، گویا از مردار الاغی برخاسته‌اند، و آن مجلس موجب تأسف آنان خواهد گردید» [۲۲۴].

۱۸۲- عبدالله بن عمر رضی الله عنهما می‌گوید: کمتر اتفاق می‌افتاد که رسول الله ﷺ از مجلسی برخیزند و این دعا را برای اصحاب رضی الله عنهم نخوانند: «اللَّهُمَّ اقْسِمْ لَنَا مِنْ خَشْيَتِكَ مَا تَحُولُ بِهِ بَيْنَنَا وَمِنْ مَعْاصِيكَ وَمِنْ طَاعَتِكَ مَا تُبَلِّغُنَا بِهِ جَنَّتِكَ وَمِنْ الْيَقِينِ مَا تُهَوِّنُ بِهِ عَلَيْنَا مَصَائِبَ الدُّنْيَا، اللَّهُمَّ مَبْعِنَا بِأَسْمَاعِنَا وَأَبْصَارِنَا قُورِنَا مَا أَحْيَيْتَنَا وَاجْعَلْهُ الْوَارِثَ مِنَّا وَاجْعَلْ ثَارَنَا عَلَى مَنْ ظَلَمْنَا وَانصُرْنَا عَلَى مَنْ عَادَانَا وَلَا تَجْعَلْ مُصِيبَتَنَا فِي دِينِنَا وَلَا تَجْعَلِ الدُّنْيَا أَكْبَرَ هَمِّنَا وَلَا مَبْلَغَ عِلْمِنَا وَلَا تُسَلِّطْ عَلَيْنَا مَنْ لَا يَرْحَمُنَا» [۲۲۵].

«خدایا! ما را چنان بهره‌ای از بیم خود عطا فرما که با آن ما را از نافرمانی خود، باز داری و چنان طاعتی ما را نصیب کن که با آن ما را به بهشت خود، درآوری و چنان یقینی به ما عنایت فرما که با آن، مصایب دنیا را بر ما آسان، بگردانی، خدایا! تا ما را زنده نگه داشته‌ای، ما را از شنوایی، بینایی و قدرت مان، بهرمنند بدار، و آن را وارث ما بگردان، انتقام ما را از ستمگران بگیر و ما را بر متجاوزان یاری ده و دین ما را محفوظ بدار و دنیا را بزرگترین دغدغهی و منتهای دانش ما، مگردان، و کسانی که به ما رحم نمی‌کنند، بر ما مسلط نفرما».

## هنگام خشم:

خداوند متعال می‌فرماید: ﴿وَمَا يَنْزَعَنَّكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْعٌ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ نَهْهُ هُوَ لَسْمِيعٌ لَعَلِمٌ﴾ (فصلت: ۳۶). «هرگاه وسوسه‌ای از شیطان متوجه تو گردید، خود را به خدا بسپار که او بس شنوا و آگاه است».

۱۸۳- سلیمان بن سرد رضی الله عنه می‌گوید: با رسول الله ﷺ نشسته بودم که دو مرد به همدیگر فحاشی می‌کردند و صورت یکی از آنان قرمز شده و رگهایش باد کرده بود، رسول الله ﷺ فرمود: من کلمه‌ای می‌دانم که اگر آن را

بگوید، آن حالتش از بین خواهد رفت، بگوید: «أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ» [۲۲۶]. «از شیطان رانده شده به خدا پناه می‌برم».

### **هنگام مشاهده مصیبت دیده‌ها:**

۱۸۴- رسول الله ﷺ فرمودند: «هر کس شخص مصیبت زده‌ای را ببیند و این دعا را بخواند: «الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي عَافَانِي مِمَّا ابْتَلَاكَ بِهِ وَفَضَّلَنِي عَلَى كَثِيرٍ مِمَّنْ خَلَقَ تَفْضِيلًا» به آن بلا و مصیبت گرفتار نخواهد شد» [۲۲۸].  
«ستایش خدایی که مرا از آنچه تو را به آن مبتلا گردانیده است، عافیت بخشید و مرا بر بسیاری از مخلوقاتش برتری آشکاری عنایت فرمود».

### **هنگام رفتن به بازار:**

۱۸۵- رسول الله ﷺ فرمودند: هر کس هنگام ورود به بازار بگوید: «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ، يُحْيِي وَيُمِيتُ وَهُوَ حَيٌّ لَا يَمُوتُ، بِيَدِهِ الْخَيْرُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ» خداوند هزار نیکی ثبت و هزار بدی از او پاک می‌گرداند و یک میلیون درجه، او را بلند می‌کند» [۲۲۹].  
«معبودی جز خدای یگانه و بی‌همتا نیست، پادشاهی از آن او و ستایش مخصوص اوست، زنده می‌گرداند و می‌میراند، و خود همیشه زنده است و نمی‌میرد، خیر به دست اوست و او بر هر کاری تواناست».

### **هنگام لغزیدن سواری:**

۱۸۶- مردی می‌گوید: پشت رسول الله ﷺ بر حیوانی سوار بودم که ناگاه حیوان لغزید، من گفتم «تَعَسَ الشَّيْطَانُ» «شیطان نگوینسار باد» فرمودند: «نگو: «تَعَسَ الشَّيْطَانُ» اگر چنین بگویی شیطان خود را بزرگ می‌بیند و به اندازه یک خانه می‌شود و می‌گوید: با توان خود چنین کردم، اما بگو «بِسْمِ اللَّهِ» زیرا اگر «بِسْمِ اللَّهِ» بگویی شیطان تحقیر، و به اندازه یک پشه، کوچک می‌شود» [۱۳۷].

### **هنگام هدیه گرفتن:**

۱۸۷- عایشه رضی الله عنها می‌گوید: گوسفندی به رسول الله ﷺ هدیه شد، رسول الله ﷺ فرمودند: آن را تقسیم کن، وقتی که خادم- که گوشتی را به همسایگان رسانده بود- برمی‌گشت، عایشه رضی الله عنها می‌پرسید که چه گفتند، خادم می‌گفت: گفتند: «بَارَكَ اللَّهُ فِيكُمْ» عایشه رضی الله عنها در جواب می‌گفت: «وَفِيهِمْ بَارَكَ اللَّهُ» مانند آن چه به ما گفته‌اند، به آنان پاسخ می‌دهیم و این گونه ثواب ما، برایمان خواهد ماند» [۲۳۸].

### **هنگام زدودن خس و خاشاک:**

۱۸۸- روایت شده که عمر رضی الله عنه از سر یا ریش کسی چیزی را دور کرد، آن مرد گفت: «صَرَفَ اللَّهُ عَنْكَ السُّوءَ» «خداوند بدی را از تو دور کند» عمر رضی الله عنه گفت: از زمانی که مسلمان شدیم خداوند متعال بدی را از ما دور کرده است، وقتی که چیزی را از تو دور کردند، بگو: «دست خیر ببند» [۲۴۰].

### **هنگام دیدن میوه‌ی نو بر:**

۱۸۹- ابوهریره رضی الله عنه می‌گوید: هنگامی که در مدینه، میوه‌ای تازه به دست می‌آمد، آن را نزد رسول الله ﷺ می‌آوردند. رسول الله ﷺ آن را می‌گرفت و چنین دعا می‌فرمود: «اللَّهُمَّ بَارِكْ فِي ثَمَرِنَا وَبَارِكْ لَنَا فِي مَدِينَتِنَا وَبَارِكْ لَنَا

فِي صَاعِنَا وَبَارِكْ لَنَا فِي مُدْنَا» سپس آن را به نو عمر ترین فرد حاضر می‌داند» [۲۴۱]. «پروردگارا! در محصولات ما برکت ده، در شهر ما برکت ده، در صاع و مد<sup>۱</sup> ما برکت ده».

### هرگاه از چیزی به شگفت آید:

خداوند متعال می‌فرماید: ﴿وَلَوْلَا الَّذِي دَخَلْتَ جَنَّتَكَ قُلْتَ مَا شَاءَ اللَّهُ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ﴾ (الکھف: ۳۹). «کاش! وقتی وارد باغ می‌شدی، می‌گفتی: ماشاءالله (هر چه خدا بخواهد، شدنی است) هیچ قدرت و قوتی جز از ناحیه‌ی خدا نیست».

۱۹۰- رسول الله ﷺ فرمودند: «چشم زخم حق است و اگر چیزی از تقدیر سبقت می‌گرفت، چشم زخم، سبقت گرفته بود» [۲۴۲].

۱۹۱- رسول الله ﷺ فرمودند: هرگاه چیزی از جان و مالتان شما را شگفت زده کرد، «بَارِكْ اللَّهُ» بگویند؛ زیرا چشم زخم حق است» [۲۴۳].

۱۹۲- ابوسعید رضی الله عنه می‌گوید: رسول الله ﷺ از جن و چشم زخم به خداوند پناه می‌برد، تا این که معوذتین (فلق و ناس) نازل گشتند، از آن، پس آن دو سوره را وارد فرمودند و بقیه را رها کردند» [۲۴۴].

### فال نیک و بدشگونی:

۱۹۳- رسول الله ﷺ فرمودند: بدشگونی و بیماری واگیرداری، در کار نیست، صادق ترین آن فال نیک است، گفتند: فال چیست؟ فرمودند: سخن زیبایی که مرد می‌شنود» [۲۴۷].

۱۹۴- رسول الله ﷺ فال نیک را می‌پسندیدند.

۱۹۵- فرمودند: «در خواب دیدم که گویا در خانه‌ی عقبه بن رافع هستم و از خرمای ابن طاب برایمان آوردند، من آن را به رفعت و بلندی دنیوی و فرجام نیک اخروی و عزت دینی تعبیر نمودم» [۲۵۰].

۱۹۶- معاویه بن الحکم رضی الله عنه می‌گوید: عرض کردم یا رسول الله! برخی بدفالی می‌زنند، فرمودند: آن چیزی است که خود می‌پندارند، مبدا شما را از کاری باز دارد» [۲۵۱].

تم بحمد الله

۹- صاع و مد دو پیمان‌ه اهل مدینه، بودند.